

Lezen

JAARGANG 12 NUMMER 3 2017
EEN UITGAVE VAN STICHTING LEZEN

ZILVEREN PENSEEL VOOR
MILJA PRAAGMAN

POËZIE IS OVERAL ••• BOEKEN UIT DE BIJLMER ••• INTERVIEW MARIT TÖRNQVIST
••• KINDERBOEKENWEEK ••• SCHRIJVERS OP SCHOLEN ••• DIVERSITEIT IN
YOUNG ADULTBOEKEN ••• LEESCLUB VOOR JONGENS ••• VAN JEUGDBOEKEN
NAAR ROMANS ••• IRIS VAN LUNENBURG OVER LEZEN ••• HET ATELIER VAN
MILJA PRAAGMAN ••• CURSUSSEN LEESONDERWIJS

4 t/m 10 september Week van de Alfabetisering, weekvandealfabetisering.nl ••• 13 september Roald Dahl-dag, roalddahl.com ••• 15 september Uitreiking Dioraphte Literatour Prijs, literatour.nu ••• 15 september Uitreiking Parel voor de Beste Boekverfilming tijdens Film by the Sea, besteboekverfilming.nl ••• 16 september 35ste Nacht van de Poëzie, nachtvandepoezie.nl ••• 16 september Uitreiking Thea Beckmanprijs, Archeon, archeon.nl/nl/archeon-thea-beckmanprijs.html ••• 16 t/m 24 september Literatour – Boekenweek voor jongeren, literatour.nu ••• 20 september Bekendmaking Gouden Penseel en Gulden Palet, cpnb.nl ••• 29 en 30 september Drongo Talenfestival, drongotalenfestival.nl ••• 1 t/m 30 oktober Maand van de Geschiedenis, maandvandegeschiedenis.nl ••• 1 t/m 31 oktober Christelijke Kinderboekenmaand, christelijkekinderboekenmaand.nl ••• 3 oktober Internationale Dag van de Schoolbibliotheek, sla.org.uk/index.php ••• 3 oktober Prijsuitreiking en bekendmaking Gouden Griffel 2016 tijdens het Kinderboekenbal, kinderboekenweek.nl ••• 4 t/m 15 oktober 63e Kinderboekenweek, thema 'Gruwelijk eng!', kinderboekenweek.nl ••• 6 oktober De Nationale Voorleeslunch, in het kader van Wereldouderendag, nationalevoorleeslunch.nl ••• 7 t/m 14 oktober Week van het Nederlands, weekvanhetnederlands.org ••• 11 t/m 15 oktober Frankfurter Buchmesse, buchmesse.de ••• 12 t/m 14 oktober Read My World, Festival voor grensverleggende literatuur, readmyworld.nl ••• 14 oktober Geen Daden Maar Woorden Festival, gdmw.nl ••• 14 en 15 oktober Stripfestival Breda, stripfestivalbreda.nl ••• 25 oktober Bekendmaking nominaties NS Publieksprijs / Boek van het Jaar 2017, nspublieksprijs.nl ••• 28 oktober Stripfestival Terneuzen, stripfestivalterneuzen.wordpress.com ••• 30 oktober Start van De Weddenschap, leesbevorderingscampagne voor vmbo en mbo, weddenschap.nl ••• 31 oktober Stap op de Rode Loper! in Groningen, leesbevorderingscampagne voor het vmbo, stapopderodeloper.nl ••• 1 t/m 30 november Nederland Leest, thema Robotica, nederlandleest.nl ••• 2, 3 en 4 november Crossing Border, crossingborder.nl ••• 3 en 4 november Harry Mulisch Festival, harrymulischhuis.nl/festival ••• 4 november Het Grote Gebeuren, Bibliotheek Groningen, hetgrotegebeuren.nl ••• 17 t/m 24 november Week van de Mediawijsheid 2017: Generatie Media: samen mediawijs, weekvandemediawijsheid.nl ••• 22 november Uitreiking NS Publieksprijs, nspublieksprijs.nl ••• 23 t/m 25 november Wintertuinfestival, wintertuinfestival.nl ••• 24 en 25 november Conferentie Het Schoolvak Nederlands in Zwolle, hsnconferentie.org

NIEUW VERSCHENEN IN DE KWESTIE VAN LEZEN-REEKS

Kwestie van Lezen deel 12 / Praten over romanfragmenten
Leeservaringen van leerlingen van havo en vwo serieus nemen om uiteindelijk tot dieper begrip en nieuwe ideeën over teksten te komen – dat is kortgezegd het doel van de brochure *Praten over romanfragmenten. Werelden van betekenis.*

Kwestie van Lezen deel 13 / Zo wordt schrijven een feestje
Door creatieve schrijftaken en lezen te combineren, maak je schrijven aantrekkelijker voor basisschoolleerlingen. Hoe precies? Dat vertelt de brochure *Zo wordt schrijven een feestje.*

De Kwestie van Lezen-reeks is een serie folders met achtergronden en praktische tips voor leerkrachten en pedagogen. De folders zijn te downloaden op lezen.nl of aan te vragen via info@lezen.nl.

Redactioneel

We lezen wat af. Kranten, tijdschriften, (prenten)boeken en ook steeds meer nieuws, filmpjes, mails en persoonlijke berichten van het scherm – soms zelfs zo veel dat er leesmoedigheid optreedt. Mensen gaan dan in hun vrije tijd minder lezen.

In plaats van een krant of een boek zoeken zij liever ontspanning in bewegend beeld op tv, series, games en films. Zelfs leesfanaten die werken in het boekenvak nemen deze ontwikkeling bij zichzelf waar. Heel begrijpelijk. Maar het betekent ook dat leesbevordering meer dan ooit nodig is.

Het belang van een hoge geletterdheid neemt in de huidige digitale en multimediale samenleving namelijk eerder toe dan af. Zo gaf de OECF in een recent rapport aan dat leerlingen die een informatieve tekst lezen op internet, vooral baat hebben bij een goede vaardigheid in *offline* lezen.

Hoe we de leesvaardigheid en leesmotivatie bij kinderen en jongeren kunnen vergroten, weten we inmiddels. In *Lezen voor het Leven*, het beleidsplan 2016-2020 van Stichting Lezen, staat hoe we dat de komende jaren willen doen. De kennis en ervaring die binnen Stichting Lezen en via Kunst van Lezen zijn opgebouwd, vormen de ingrediënten voor leesbevordering als levenslang werkend vaccin tegen laaggeletterdheid en kansenongelijkheid, en als basis voor een sterke leescultuur. Het recent verschenen *Feitenrelas Kunst van Lezen* toont positieve effecten aan: een vroege interventie als BoekStart werkt lang door en werpt, ook als kinderen zelf leren lezen, nog steeds zijn vruchten af. En kinderen die via het onderwijs in aanraking komen met leesbevordering, lezen meer en beter.

Lezen loont. Hetzelfde geldt voor leesbevordering. De basis ligt er, nu is het zaak om door te pakken. En van *Lezen voor het Leven* werkelijkheid te maken.

Gerlien van Dalen,
Directeur Stichting Lezen

INHOUD

- **4** Gedichten in het wild
Poëzie buiten het boek
- **7** De wijk van de verloren zielen
Lezen en verder lezen
- **8** ‘Het ene verhaal is een naaldhakje, het andere een klomp’
Janneke Schotveld schrijft Kinderboekenweekgeschenk
- 10** Blikveld 0–6
- 12** ‘Ik ben die drie boeken’
Interview Marit Törnqvist
- **14** Blikveld 6–12
- 16** ‘Plechtig, duister en afschuwelijk’
Leestips voor de Kinderboekenweek
- **18** Prikkels
- **20** Breng meer kleur in witte boekenwereld!
Diversiteit in Young Adultboeken
- 22** Blikveld 12–15
- **24** Papieren paaseitjes
Leesclub voor jongens
- 26** Blikveld 15–18
- **28** Als het maar wordt opgemerkt
Van jeugdboekenschrijver naar romancier
- 30** Solidair met vrouwelijke schrijvers
Iris van Lunenburg over lezen
- **32** ‘Aan uitleggen doe ik niet’
Een kijkje in het atelier van Milja Praagman
- **34** Het gebruik van boeken meester
Cursussen motiverend lezen
- 36** Uit een schrijversleven: Koos Meinderts

 [facebook.com/stichtinglezen](https://www.facebook.com/stichtinglezen)

 @stichtinglezen

Legenda

	0–6 jaar		15–18 jaar
	6–12 jaar		algemeen

De projecten die recentelijk mogelijk zijn gemaakt met inhoudelijke en/of financiële steun van Stichting Lezen, zijn met aangegeven.

Lezen. Kwartaaltijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie is een uitgave van Stichting Lezen.

Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen Lezen gratis door zich aan te melden via [lezen.nl](https://www.lezen.nl)

Redactieadres: Stichting Lezen, Nieuwe Prinsengracht 89, 1018 VR Amsterdam. T 020-6230566 | E-mail redactie: redactie@lezen.nl

Voor vragen over gratis toezending en adreswijzigingen: info@lezen.nl | Hoofdredacteur: Gerlien van Dalen | Eindredactie: Annemarie Terhell / Eva Gerrits

Redactie: Joukje Akveld, Daan Beeke, Eva Gerrits, Annemarie Terhell, Desirée van der Zander

Medewerkers aan dit nummer: Marijke Bos, Pjotr van Lenteren, Koos Meinderts, Mirjam Noorduijn, Eline Rottier, Elsbeth Tijssen

Vormgeving: Ramona Dales, Lijn 1, Haarlem | Uitgever: Stichting Lezen

Druk: Zalsman BV | Coverbeeld: © Milja Praagman

© september 2017 Stichting Lezen. Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van enige methode of vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISSN 1570-9698. De inhoud van **Lezen** is auteursrechtelijk beschermd. Eventuele rechthebbenden die wij niet hebben kunnen achterhalen, verzoeken wij contact op te nemen met de uitgever.

Gedicht van Nick J. Swarth en Sander Neijns op de Paleisring in Tilburg door www.onsitepoetry.eu

Gedichten in het wild

NIET VAN PAPIER – Literatuurwetenschapper Kila van der Starre doet onderzoek naar de rol van poëzie in het alledaagse leven. Haar dwarsdoorsnedestudie *Poëzie in Nederland* laat zien hoe vaak en bij welke gelegenheid Nederlanders met poëzie in aanraking komen. De resultaten zijn hoopgevend: poëzie leeft. Maar vooral buiten het boek.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Is de poëzie dood? Krantenkoppen zijn vaak somber, de concrete cijfers zijn nog opzienbarender, schrijft Kila van de Starre in de inleiding op haar rapport *Poëzie in Nederland*. Op jaarbasis worden er van de top-100 van bestverkochte bundels gemiddeld slechts tweehonderd exemplaren per titel verkocht.

Obsessie met papier

Is de poëzie levend, is haar tegenvraag. 'Als we het genre niet beperken tot het lezen van gedichten in boeken, heeft poëzie vandaag misschien wel het grootste bereik in eeuwen,' betoogt ze. 'Poëziefestivals trekken volle zalen, cafés zitten vol voor poetry slams, op internet wordt volop met lyriek geëxperimenteerd, muurgedichten sieren tientallen steden, zowat iedere plaats heeft een stadsdichter.' Poëzie ligt Van der Starre na aan het hart. Voor haar is het geen kwestie van halfleeg of halfvol, het glas stroomt over. 'Het is maar net hoe je poëzie definieert,' legt ze uit bij een cappuccino in een café in hartje Utrecht, vlak bij de vakgroep Moderne Nederlandse

Letterkunde waar ze haar promotieonderzoek uitvoert.

'Dat poëzie wordt doodverklaard heeft alles te maken met de obsessie met het papieren boek als medium. In enquêtes wordt altijd gevraagd: hoeveel uur per week lees jij in een boek? Er wordt nooit gevraagd: hoe vaak deel jij poëzie op Instagram, hoe vaak ga je naar poëziefestivals? Poëziebundels zijn een niche-product en daaruit wordt vaak de onterechte conclusie getrokken dat poëzie een niche-genre is.'

Bizarre kloof

Poëzie heeft verschillende verschijningsvormen en veel daarvan worden door neerlandici en wetenschappers over het hoofd gezien, heeft ze zelf ondervonden. 'Als student begaf ik me in verschillende werelden. Overdag op de universiteit hield ik me bezig met literatuurgeschiedenis, analyse en close reading. In mijn vrije tijd was ik dichter en stond ik als poetry slammer op het podium. Samen met Babette Zijlstra vormde ik het dichtersduo Kila&Babsie. Ik was op heel veel manieren actief. Daarover sprak ik niet op de universiteit. Poetry slam bestond daar gewoonweg niet, het is een vorm van poëzie die deels buiten het literaire circuit staat. Pas tijdens mijn master begon ik te beseffen hoe bizar die kloof was.'

Paradox

'In het literaire circuit draait alles om het boek,' zegt ze. 'Alle aandacht is daarop gericht: bij de verdeling van prijzen, bij

Campagnebeeld voor Gedichtendag

het toekennen van auteursbeurzen, in lesmethodes, in recensies. Terwijl voor de gewone Nederlander poëzie vooral daarbuiten leeft. Zo heb ik me vaak verbaasd over de paradox van ‘De Nacht van de Poëzie’, het grootste poëziefestival van Nederland. Het is altijd uitverkocht, er komen tweeduizend mensen zes uur lang naar poëzie luisteren. Dan heb je toch de echte liefhebbers te pakken, zou je denken. En hoeveel bundels worden er verkocht? Bijna geen. Blijkbaar is poëzie iets wat sommigen vooral live willen ervaren.’

Verschillende dragers

Na twee masters in België, Vergelijkende Moderne Letterkunde en Literatuurwetenschappen, schreef Van der Starre een onderzoeksvoorstel om haar promotie aan te wijden. ‘Mijn doel was om poëzie in de volle breedte te onderzoeken: de productie, de receptie, maar ook de ervaring van poëzie. Mijn proefschrift heb ik opgedeeld in hoofdstukken die zich richten op verschillende dragers van gedichten: het podium, de openbare ruimte, de radio, het internet, het menselijk lichaam en voorwerpen. Over veel van deze dragers weten we nauwelijks iets tot niks. Als neerlandici het er al over hebben, gaan ze zelf filosoferen over het publiek, maar het probleem is: zij zijn geen gemiddelde lezers. Hun manier van omgaan met poëzie is niet representatief. Ik dacht: als ik iets zinnigs wil zeggen over poëzie-ervaringen, dan moet ik het aan de gebruikers zelf gaan vragen.’

Cadeaus en tatoeages

Daartoe voerde ze een aantal kleinschalige empirische onderzoeken uit, allereerst onder de consumenten van Stichting Plint. ‘Hun gedichtenposters, tassen, kussenslopen en mokken worden veel verkocht en ik was benieuwd naar de kopers, die de artikelen vaak ook aan anderen cadeau doen.’ Daar-

naast verzamelde ze een database met poëzietatoeages. ‘Dat mensen hun lichaam gebruiken als drager voor dichtregels is toch een heel duidelijk voorbeeld van de grote waarde die ze hechten aan woorden?’ Ook lanceerde ze de website straatpoezie.nl, waarop met behulp van het publiek een inventarisatie wordt gemaakt van gedichten in de openbare ruimte van Nederland en Vlaanderen. Toch bleef er een probleem: om gefundeerde uitspraken te kunnen doen over waar en wanneer gemiddelde Nederlanders met poëzie bezig zijn, zijn ook harde cijfers nodig uit een grotere database. En die waren er niet. Zo’n groot empirisch onderzoek was niet binnen haar promotieplaats begroot, dus klopte ze met een onderzoeksvoorstel aan bij Stichting Lezen en het Nederlands Letterenfonds. Zij ondersteunden een studie onder 1003 respondenten die samen een representatieve steekproef vormen van de volwassen Nederlandse bevolking op het gebied van gender, leeftijd en regio.

Cijfers

Binnenkort worden de resultaten daarvan gepresenteerd. De cijfers laten zien dat er weinig reden is tot somberte: poëzie is aanwezig in het leven van vrijwel iedereen. Nagenoeg alle volwassenen (97 procent) komen in aanraking met poëzie, zo’n zestig procent deelt weleens poëzie met anderen. Een opvallende uitkomst is dat poëzie veel wordt gedeclareerd bij openbare gelegenheden. Veertig procent van de mensen draagt weleens poëzie voor bij een begrafenis, huwelijk of speech, en 84 procent komt juist bij deze gelegenheden in aanraking met poëzie. Van der Starre: ‘Dat betekent dat veel mensen poëzie collectief beleven en in mondelinge vorm. Men gaat vooral op internet op zoek naar gedichten die passen bij een bijzondere gelegenheid. Wat betreft die behoefte lijken er kansen weggelegd voor zowel dichters, uitgevers als

FOTO ANNEMARIE TERHELL

Kila van der Starre

boekhandelaren, die deze functionaliteit van gedichten meer zouden kunnen omarmen.’

Muurgedichten

De meeste ontmoetingen met poëzie zijn mondeling of vinden plaats in de openbare ruimte, via social media of tv, zo blijkt uit de data. Landelijke initiatieven voor poëziebevordering, zoals het Poëzieweekgeschenk en de Dichter des Vaderlands, zijn relatief onbekend. Muurgedichten worden veel genoemd als poëzie-ontmoeting en worden door de meeste van de respondenten gewaardeerd. Van der Starre: ‘Poëzie kan mensen verrassen en zet ze aan het denken. Zo’n muurgedicht gebiedt niks, je hoeft er niks mee. Toch houdt het mensen bezig. Bij de helft van de volwassenen leidt het tot de behoefte om meer poëzie te lezen of te beluisteren.’

Geraakt worden

Poëzie is emotie, zo blijkt. De hoofdreden dat mensen er actief voor kiezen om poëzie te ervaren is om geraakt te worden. ‘Op momenten dat mensen een grote emotie ervaren die ze niet zelf kunnen verwoorden, is poëzie een oplossing. Het reikt woorden aan die ze zelf niet kunnen vinden,’ denkt Van der Starre. Daarnaast is er een interessante relatie tussen de frequentie waarmee mensen poëzie ervaren en het sociale aspect. Wie eens per maand of vaker met poëzie in aanraking komt, ervaart dat vaker op een individuele en persoonlijke manier dan diegenen die poëzie incidenteel tegenkomen.

Stepping stone

Daar liggen dus kansen voor leesbevorderaars. Het inzicht dat poëzie overal is en dat vluchtige ontmoetingen als stepping stone kunnen fungeren tot het vaker lezen en beluisteren van poëzie zou een vruchtbaar idee kunnen zijn voor het onderwijs, denkt Van der Starre. ‘Dat op school de nadruk ligt op het in stilte in je eentje lezen van een gedicht, is een gemiste kans. Veel mensen ervaren poëzie juist mondeling en collectief. Als je het onderwijs gevarieerder zou maken, zou je meer leerlingen bereiken. Er zijn tegenwoordig zoveel technische mogelijkheden. Er zijn veel online filmpjes met uitstekende voordrachten, daarmee kun je het lezen van poëzie combineren met een auditieve ervaring. Natuurlijk zijn er scholen die daar al gebruik van maken, maar vaak moet het voortkomen uit het enthousiasme van een docent zelf. De handboeken doen er weinig mee.’

Optimisme

Al met al is er voldoende reden tot optimisme. ‘Poëzie leeft heel erg,’ zegt ze geestdriftig. ‘En volgens mij is het nooit anders geweest. Poëzie wordt helemaal niet zo anders beleefd dan in vroeger tijden, alleen is onze opvatting erover veranderd. Sinds Kloos en de Tachtigers hebben we besloten dat poëzie iets is wat je doet met een boekje in een hoekje. We kennen canonieke waarde toe aan bepaalde dichters. Maar ook in hun tijd stonden er collega-dichters poëzie voor te dragen op het podium, alleen weten we daar weinig meer van. Het heeft de literatuurgeschiedenis niet gehaald.’

Gericht op beleving

Wie de poëzie een warm hart toedraagt en wil zorgen dat meer mensen gedichten lezen, moet dus beginnen buiten het boek. De eerste stap daarin is om ook andere poëzie-uitingen serieus te nemen. ‘Beleidsmakers zien dat al, maar het onderwijs is traag en de wetenschap al helemaal. Toch beginnen ook literatuurwetenschappers te beseffen dat we minder normatief moeten zijn. Minder gericht op kwaliteitsnormen zoals complexiteit en iconiciteit, meer gericht op poëzieverspreiding en mediadiversiteit. Daarin is de cultuurwetenschap al veel verder, die bestudeert al sinds de jaren negentig de populaire cultuur en de commerciële industrie als culturele fenomenen. Die slag moet binnen de literatuurwetenschap nog gemaakt worden.’ ●●● [i9.com](#)

Het onderzoeksrapport *Poëzie in Nederland* wordt uitgegeven door Stichting Lezen en het Nederlands Letterenfonds en zal op 16 september worden gepresenteerd in de Pandora Foyer in Tivoli-Vredenburg, voorafgaand aan De Nacht van de Poëzie, in samenwerking met Het Literatuurhuis.

De wijk van de verloren zielen

De Turkse Çiler İlhan bundelde in *Verbannen* (De Geus) korte verhalen die tezamen een roman vormen over mensen die vreemd zijn van hun vaderland, hun families en de gemeenschap waartoe ze behoorden.

GROEIPIJN – Wie herinnert zich nog dat de Amsterdamse Bijlmermeer oorspronkelijk was bedoeld als prestigieus en grensverleggend nieuwbouwproject? Delen van de inmiddels opgeknapte wijk stonden lange tijd bekend als een crimineel getto. Vruchtbare grond voor literair talent.

DOOR EVA GERRITS

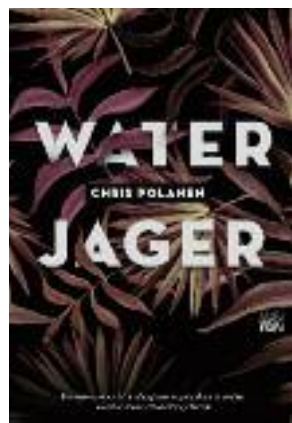
Voor de jonge Metin, het hoofdpersonage in *Wees onzichtbaar* en zoon van Turkse immigranten die begin jaren tachtig in Nederland terechtkomen, is de Bijlmer het decor van zijn jeugd. Als vijfjarig jongetje komt hij, samen met zijn zus en hun ouders, te wonen in de flat Fleeerde. Tot na zijn middelbareschooltijd blijft de wijk zijn thuishaven.

Schrijver en oud-Bijlmerjongen Murat Isik heeft uit zijn eigen leven geput voor de *coming of age* van zijn hoofdperson. Metin is een gevoelige jongen die zich thuis probeert te handhaven onder de tirannie van zijn vader, een fanatieke salon-communist en klaploper met losse handjes. Ook op school gaat Metin gebukt onder pesterijen, onder aanvoering van een klassieke schoolpleinbully. Metin leert zichzelf zo onzichtbaar mogelijk te bewegen. Zijn stem in het boek klinkt des te luider: in gebeeldhouwde zinnen, met een scherp oog voor sprekende details en psychologische verhoudingen, voert Isik de lezer mee terug naar de jaren tachtig. In ontroerende, vaak herkenbare, schrijnende en grappige beschrijvingen trekt de jeugd van een bijzondere jongen voorbij, die leert zich te verzetten en zijn vrijheid te bevechten. Ook de veranderende Bijlmermeer speelt een hoofdrol, waar verloren zielen naartoe gingen om zich van een flat te werpen, een Boeing zich in een gebouw boorde en waar ook de mooiste jeugdvriendschappen ontstonden en de solidariteit onder buurtbewoners soms ongekend was. Met zijn lovend ontvangen tweede roman lost Isik zijn belofte van literair talent overtuigend in. ●●●

Wees onzichtbaar, Murat Isik. AmbolAnthos, € 24,99

Turis (Prometheus) van Özcan Akyol is de autobiografisch getinte, beklemmende en geestige roman over de strijd van een zoon van Turkse immigranten in Nederland, tegen een tirannieke vader.

In het ondergelopen Paramaribo ergens in de toekomst, zoekt een man zijn broer en een thuis. Chris Polanen, geboren in Suriname, woonachtig in Amsterdam-Zuidoost, schreef *Waterjager* (Lebowski) uit heimwee.

Journalist Daan Dekker vertelt in *De betonnen droom* (Thomas Rap) het verhaal van de Bijlmer en zijn eigenzinnige bouwmeester Siegfried Nassuth, die in Amsterdam-Zuidoost een utopie wilde waarmaken.

‘Het ene verhaal is een naaldhakje, het andere een klomp’

GESCHENK – Superjuffie Janneke Schotveld was er tien jaar geleden ineens met *Villa Fien* en werd eind vorig jaar ‘al’ gevraagd voor het Kinderboekenweekgeschenk. Voor jeugdauteurs de allergrootste eer. ‘Ik heb er twee weken wakker van gelegen.’

DOOR PJOTR VAN LENTEREN

Janneke Schotveld was zo’n echte ouderwetse boekenjuf. Ze werkte twaalf jaar lang in het speciaal onderwijs en las elke dag voor. Schrijven deed ze in haar vrije tijd (‘Dagboeken en andere schrijfsels, niet bedoeld voor publicatie!’) maar een auteur zag ze niet in zichzelf. ‘Er zijn al zoveel boeken. Wat heb ik dan nog toe te voegen? Calvinistisch misschien. Ik ben pas drie jaar geleden gestopt met mijn duobaan. Voor mijn gevoel kom ik pas net kijken.’ Haar lezers denken daar duidelijk anders over. De serie *Superjuffie* was meteen een groot succes en Schotveld mag zich een nieuwe Francine Oomen noemen. Met wie ze trouwens ook haar vaste illustrator deelt.

Wat vindt Superjuffie van stakende leerkrachten?

‘Ze is het er helemaal mee eens. Het is een hondenbaan. School gaat veel te weinig om de kinderen zelf. Leerlingenvolgsysteem. Toetsen. Formulieren invullen. Dat verschrikkelijke vergaderen. Ik zie natuurlijk nog wel veel kinderen tijdens schoolbezoeken. Het enige wat ik mis is mijn eigen klas.’

Voer je strijd in je boeken?

‘Ik hoop zo min mogelijk. Ik schrijf over wat mij bezighoudt en ben erg geëngageerd. In mijn debuut wordt de inspecteur opgesloten en zo zit er in al mijn boeken wel wat. Maar ik wil niet belerend overkomen. Dan kan ik beter opiniestukken gaan schrijven.’

Wie heb je als eerste gebeld toen je hoorde dat je het Kinderboekenweekgeschenk mocht gaan maken?

‘Annet Schaap. Ik weet niet meer precies wat ik heb gebrabbeld, ik stond nog te bibberen van schrik. En toen heb ik haar gevraagd, natuurlijk. Het is voor haar ook de eerste keer. Ik heb er twee weken lang niet van geslapen. Ik zei meteen ja, maar dacht dat ik de eerste ging worden bij wie het niet ging lukken, dat er gewoon niets zou komen en dat ik de opdracht terug zou moeten geven. Ik ben een beroepstobber. Ik kan met mijn fantasie heel goed iets leuks in een complete ramp ombuigen. Die huiveringwekkende oplage! Die nare recensenten! Maar na twee weken was dat klaar en ben ik aan de slag gegaan. Als ik de toon en het juiste spoor eenmaal te pakken heb, dan gaat het vlot. In vier maanden, van december tot maart, was daar *Kattensoep*. Daarna ben ik nog wel blijven schaven, net zo lang tot de drukker zowat zelf bij me langskwam om de tekst te halen.’

Kattensoep is een duidelijke Schotveld. Wil je nooit eens iets totaal anders?

‘Elk jaar zitten er weer heel veel kinderen op een nieuwe *Superjuffie* te wachten. Zolang ik het nog leuk vind, wie ben ik dan om te zeggen: ik stop ermee? Maar ik denk er natuurlijk wel over na. Wat dat andere moet zijn weet ik nog niet. Ik bewonder de verfijnde stijl van Karlijn Stoffels. Ik vertelde haar eens: je hebt verhalen als naaldhakken en verhalen als klompen. Niks mis met klompen, zei Karlijn toen, daar kun je lekker mee door de moestuin. Ik dacht: ja, dat voelt goed. De een is goed in het verfijnde, ik ben meer van het uitgebreide. Je moet doen waar je goed in bent. En dat is in mijn geval het scheppen van werelden waar je helemaal in kunt opgaan.’ ●●

In het Kinderboekenweekgeschenk *Kattensoep* van Janneke Schotveld en Annet Schaap onderzoeken Boelie en zijn vriendin Lucy een hoog aantal kattenvermissingen. Heeft de buurtheks hier wat mee te maken? Het thema van de Kinderboekenweek 2017, die van 4 tot en met 15 oktober plaatsvindt, is ‘Gruwelijk eng!’. Lezers krijgen bij besteding van tien euro aan kinderboeken in deze periode *Kattensoep* van de boekhandelaar cadeau.

Leespluimen

De KIDDO-Leespluim bekroont kwalitatief goede en veelzijdig bruikbare boeken voor jonge kinderen. In juni ging hij naar *Heb jij misschien Olifant gezien?* van David Barrow. Over verstoppertje spelen met een olifant die daar toevallig héél erg goed in is. 'De waterverfkleurige, wat schetsmatige, soms explosieve tekeningen benadrukken de wat lome, huiselijke sfeer waar veel te benoemen valt zonder overdadig te worden,' schrijft de jury. En: 'Een grappig, simpel verhaal met duidelijke tekeningen waar veel over te praten en te lachen valt met een groepje peuters en kleuters.' Opvallend: het jongetje dat zo naarstig naar de olifant op zoek is, is zwart zonder dat dat verder wordt gethematiseerd.

De Leespluim van juli is voor Sanne te Loo, die ook bij recensenten lof oogstte met haar prentenboek *Dit is voor jou*, over een jongen die ervan droomt tekenaar te worden. 'Mooi verhaal in kleurige, exotische prenten dat weinig tekst nodig heeft,' aldus de jury. 'Een boek voor alle kinderen en grote mensen die uitdrukking willen geven aan de beelden en dromen in hun hoofd en daar een plekje voor zoeken.' [JA]

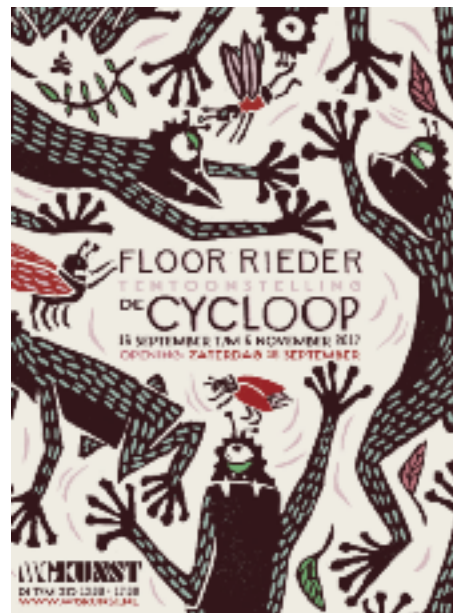
Heb jij misschien Olifant gezien?, Giuliano Ferri. Gottmer, € 13,99 (3+)

Dit is voor jou, Sanne te Loo. Lemniscaat, € 13,95 (4+)

Floor Rieder exposeert

WG Kunst, de expositieruimte in de Amsterdamse Helmersbuurt, besteedt zoals ieder jaar aandacht aan de Kinderboekenweek aan de hand van een tentoonstelling. Dit keer staat Floor Rieder centraal met de tekeningen die ze maakte voor *De cycloop*, een verhaal van Daan Remmerts de Vries. Rieder brak door met haar tekeningen in *Het raadsel van alles wat leeft* van Jan Paul Schutten, dat werd bekroond met de Gouden Griffel en het Gouden Penseel. Daarna illustreerde ze onder meer *Alice in Wonderland* en maakte ze het Prentenboek voor de Kinderboekenweek 2016, *Waar is Ludwig?*, een leporello in de vorm van een huis. Rieders werk wordt geprezen door pers en publiek en verschijnt inmiddels in meerdere landen. Behalve origineel werk toont de expositie enkele ruimtelijke installaties waarbij ook oude animatietechnieken worden gebruikt, zoals de 'zoötroop'. Een van die installaties betreft *Waar is Ludwig?* en is net als het boek 'huisvormig'. De tentoonstelling is gratis te bezoeken. Voor schoolklassen worden workshops georganiseerd. [JA]

De cycloop Daan Remmerts de Vries & Floor Rieder (ill.). Gottmer, € 14,99 (4+), verschijnt eind september. *De cycloop*, te zien van 16/9 t/m 5/11, wgkunst.nl

Kindernacht van de Poëzie

De jaarlijkse Nacht van de Poëzie in het Utrechtse TivoliVredenburg wordt dit jaar voorafgegaan door een Kindernacht. Een nacht die begint om drie uur 's middags en waar kinderen en volwassenen samen kunnen luisteren naar poëzie van kinderdichters. De line-up bestaat uit Koos Meinderts, Diet Groothuis, Jaap Robben, Bart Moeyaert en Bibi Dumon Tak. Die laatste, bekend van haar bekroonde non-fictie voor kinderen, zal tijdens de Kindernacht van de Poëzie debuten als dichter met een gloednieuwe dichtvorm: non-fictiepoëzie. Daarin staan net als in veel van haar andere boeken dieren centraal, in dit geval: evenhoevigen.

Het voorlezen wordt afgewisseld met muzikale intermezzo's, de afsluiting is in handen van Dichter des Vaderlands Ester Naomi Perquin die 's avonds, samen met Piet Piryns, ook de Nacht van de Poëzie presenteert.

De Kindernacht van de Poëzie wordt georganiseerd in samenwerking met *DICHTER*, het tijdschrift voor jeugdpoëzie van uitgeverij Plint en mede mogelijk gemaakt door het Fentener van Vlissingen Fonds. [JA]

De Kindernacht van de Poëzie vindt plaats op 16 september in TivoliVredenburg in Utrecht. nachtvandevoezie.nl/kindernacht

Nieuw boek + expositie Sieb Posthuma

‘Als je de tekeningen van Rembrandt ziet lijkt het of ze leven, alsof ze net zijn gemaakt. Die virtuositeit hoop ik ook in mijn werk te bereiken,’ zei Sieb Posthuma (1960-2014) in een interview. De illustrator die bekend werd met tekeningen van zijn hond Rintje en Aadje Piraatje en twee Gouden Penselen won met *Boven in een hoge linde zat een modder vette haan* en *Een vijver vol inkt* begon zijn carrière met werk voor volwassenen. Posthuma tekende voor onder meer tijdschrift *HP/De Tijd* en maakte omslagen voor uitgeverij De Arbeiderspers. Dit najaar brengt uitgeverij Querido een kijkboek uit waarin dat werk voor volwassenen centraal staat. ‘Uit zijn nalatenschap is een ruime keuze gemaakt die de volle breedte van zijn meesterschap toont,’ aldus de uitgeverij. ‘Met ogenschijnlijk gemak creëerde Posthuma steeds een herkenbaar universum van vorm en kleur dat in dienst stond van de tekst maar tegelijk een autonome kracht heeft.’

Het boek verschijnt ter gelegenheid van een expositie die van 9 oktober 2017 tot en met 14 januari te zien is in het Haarlemse Teylersmuseum en waar het mooiste werk van Posthuma wordt getoond. [JA]

Werk, Sieb Posthuma. Querido, € 25,-, teylersmuseum.nl

ILLUSTRATIE SIEB POSTHUMA

E-learningmodule voor jeugdartsen en -verpleegkundigen

Uit onderzoek blijkt dat voorlichting geven over voorlezen aan ouders belangrijk is voor de bewustwording. Vooral persoonlijk contact is van grote waarde en laat effect zien op het voorleesgedrag van ouders. De regelmatige contacten van de Jeugdgezondheidszorg met kinderen (en hun ouders) bieden aanknopingspunten om het onderwerp voorlezen te bespreken, bijvoorbeeld naar aanleiding van de taalontwikkeling van een kind. Om jeugdartsen en jeugdverpleegkundigen te ondersteunen bij deze taak en de deskundigheid op het gebied van leesbevordering te vergroten en op te frissen, is er in het kader van BoekStart de e-learningmodule *Taalstimulering door voorlezen* ontwikkeld. De module bestaat uit vijf onderdelen: Introductie, Belang van Voorlezen, Leesontwikkeling, Werkwijze BoekStart en Advies en voorlichting. De e-learningmodule wordt afgestemd op de instrumenten die gebruikt worden binnen de jeugdgezondheidszorg, zoals het Van Wiechenschema. De module wordt met een toets afgesloten en is vanaf september te vinden in de JGZ-academie van het Nederlands Centrum Jeugdgezondheidszorg (NCJ). [MB] jgzacademie.nl, boekstartpro.nl

FOTO JANIEK DAM

Archief Schuberts naar Kinderboekenmuseum

Prentenboekenmakers Ingrid en Dieter Schubert schonken hun archief in bruikleen aan het Kinderboekenmuseum in Den Haag waar de komende maanden een expositie van hun werk is te zien. Ingrid Schubert: ‘Ons huis raakte na 37 jaar tekenen nogal vol met al die illustraties en schetsen. We hebben nooit werk verkocht omdat we het belangrijk vinden dat ons archief compleet blijft. Het Kinderboekenmuseum is een mooie plek om het onder te brengen. Op de tentoonstelling zijn 76 tekeningen te zien die de ontwikkeling van ons werk tonen. Van *Er ligt een krokodil onder mijn bed!* uit 1980 tot en met het vorig jaar verschenen *Ventje zoekt een vriendje*. In de loop der jaren is niet zozeer onze techniek veranderd, maar wel het gebruik daarvan. De beelden zijn gestileerder geworden, minder naturalistisch dan in het begin. Wat is gebleven is de centrale plek van het kind, het is diens fantasiewereld waaraan we appelleren. In de expositieruimte hangen de tekeningen op kinderhoogte. Aan de hand van de illustraties moet een kind onze verhalen kunnen lezen.’ [JA]

Ingrid en Dieter Schubert – *In beeld*, te zien t/m 07-01-2018, kinderboekenmuseum.nl

ILLUSTRATIE INGRID EN DIETER SCHUBERT

‘Ik ben die drie boeken’

PERSOONLIJK WERK – Marit Törnqvist illustreerde verhalen van Astrid Lindgren, de dichtbundel *Jij bent de liefste* van Hans en Monique Hagen, ze initieerde het bijzondere project *Een boek voor jou* voor vluchtelingenkinderen. Maar de drie boeken die het meest over haar vertellen zijn *Klein verhaal over liefde* (1995), *Wat niemand had verwacht* (2009) en *Het gelukkige eiland* dat in september verschijnt.

DOOR ELINE ROTTIER

‘Ik ben die drie boeken,’ zeg je. Kun je dat uitleggen?

‘Het begon met het meisje uit *Klein verhaal over liefde*. Op een dag tekende ik mezelf op een paal met om me heen niets dan zee. Eronder schreef ik: “Nee, voorlopig geen land in zicht.” Het was een confrontatie met de manier waarop ik leefde, alsof ik tegen mezelf wilde zeggen: als jij niet gaat bewegen, dan gaat er geen land in zicht komen. Het was een eenzame tijd. Ik keek meer naar de wereld dan dat ik eraan deelnam. Als je alleen bent dan zie en voel je veel. Een terras vol blije mensen veranderde in een bootje vol plezier, een dierbare die stierf in een bootje vol verdriet. Ik tekende achter elkaar

door, ergens moest ik alles wat ik voelde kwijt. In het boek varen de bootjes voorbij. Het meisje kijkt ernaar, maar ze komt nooit met ze samen.’

Op een dag komt er een boot met een man naar het meisje toe. Hij lacht naar haar. Maar voor ze het weet, vaart hij weer weg...

‘Ook in mijn leven verscheen en verdween een liefde. Daardoor veranderde alles. Opeens opende ik me en daardoor werd ik nog kwetsbaarder.

In het boek varen er troosters voorbij. Het meisje ziet ze niet, ze komen te vroeg. Ze is niet klaar om met een ander in zee te gaan. Hoewel er een paar best leuke bootjes bij zijn. Let maar eens op de man met het kachelkje. Met hem ben ik uiteindelijk getrouwd, maar dat kon ik toen allemaal nog niet weten en het meisje dus ook niet. Ze heeft ruimte en tijd nodig om in te zien dat ze verder moet en om uit te zoeken hoe. Daar had ik op dat moment zelf ook geen idee van. Ik liet het meisje een huis bouwen op de paal, een huis voor twee. Het werd groter en groter, maar het had geen enkel fundament. Door mijn tekeningen zag ik onder ogen dat het zou instorten,

wat in de werkelijkheid dus ook gebeurde. In mijn verhaal bouwt het meisje van het wrakhout een bootje en vaart ze weg, naar het licht aan de horizon. Dat was het moment dat ik naar Zweden vertrok.’

Was het eng om een boek te maken van zo'n persoonlijk verhaal?

‘Ik tekende om de boel op een rijtje te krijgen, een beetje als een dagboek. Het was in eerste instantie helemaal niet mijn bedoeling om er een boek van te maken, dat kwam pas veel later. Met name omdat mijn manier van tekenen zo anders was geworden, bedacht ik dat ik er misschien toch wat mee moest. Maar ook toen voelde ik me nog veel te onzeker en kwetsbaar om me bloot te geven. Daarom husselde ik de tekeningen door elkaar en gaf ze zo aan Ary Langbroek, toenmalig directeur van Querido. Hij pakte de stapel en legde de tekeningen heel rustig op volgorde. Hij had feilloos in de gaten hoe het ongeveer in elkaar zat en zei: “Dat is een heel mooi verhaal. Dat kunnen we wel uitgeven.” Ik begon te huilen. “Wij kunnen het wel uitgeven,” zei hij toen, “maar jij nog niet.” Dat was nogal bijzonder. Het boek is pas meer dan een jaar later verschenen, toen ik daar klaar voor was.’

Zoek je in deze boeken uit wat je in het leven niet kunt overzien?

‘Ja, daarom vragen ze ook zo ontzettend veel tijd. Als ik het antwoord op voorhand wist, had ik het boek niet hoeven maken. Het is geen rationeel proces. Door de hoofdpersoon buiten mezelf te plaatsen, door haar weg te duwen van de realiteit, een beeld te vinden voor het probleem, wordt helder voor me wat er moet of zal gebeuren. In *Klein verhaal over liefde* zette ik een meisje op een paal, in het tweede boek – *Wat niemand had verwacht* – liet ik een meisje in een gat vallen.’

Je liet iets gebeuren wat niemand had verwacht?

‘Hoewel we allemaal weten dat er kuilen zijn, dat je leven om welke reden dan ook van de ene op de andere dag op zijn kop kan staan, gaan we er het grootste gedeelte van de tijd gemakshalve vanuit dat dat ons niet zal overkomen. Maar wat als het wel gebeurt met iemand of met een groep

mensen? Hoe zorgen we er dan voor dat er in ieder geval iemand blijft staan? Dit boek gaat over mijn onvrede, of zelfs frustratie, dat ik niet wist hoe ik daarmee om moest gaan.

Ik liet een meisje in een gat vallen en ging onderzoeken hoe ik haar eruit kon krijgen. Ik voelde me als een van de machteloze omstanders.’

Wat ontdekte je?

‘Door te gaan tekenen zag ik dat er drie elementen nodig zijn. Het meisje moest zelf iets doen.

Iemand moest onvoorwaardelijk voor haar zorgen én – en toen werd het interessant – het werd makkelijker als iemand er zelf wat aan had om haar te redden. Dat egoïsme verstopte ik in een onschuldig kind; in een onbevangen, speels jongetje dat geen enkel kwaad in de zin heeft. Als zijn mooie, rode nieuwe bal in hetzelfde gat valt, moet hij iets bedenken om hem terug te krijgen en zo redt hij het meisje. Op het laatste schutblad kun je haar en de man die haar geholpen heeft in de menigte opsporen, ze lopen allebei tegen de stroom in. De wereld is lichter en kleuriger en je weet dat zij elkaar gaan vinden. Na het maken van dit boek had ik er meer vrede mee dat je er niet altijd voor iedereen kunt zijn. Het einde is open en net als bij *Klein verhaal over liefde* beschrijf ik vooral een ontwikkeling. In *Het gelukkige eiland* ga ik nog een stap verder.’

Dit keer heeft het meisje een doel?

‘Toen ik aan het boek begon, wist ik al waar ik naartoe wilde, het einde had ik namelijk al bedacht. Maar ik wist nog niet hoe ik er moest komen. Het meisje loopt allerlei fasen uit een mensenleven door. Een soort kinderlijkheid in het begin, daarna de grote levensvragen en de frustratie als ze daar geen antwoord op krijgt, het uitzoeken wat ze wil en wie ze is. En de misstappen die bij dit proces horen. Met regelmaat is het meisje in de war.’

Is daarom het eiland waar het meisje na haar omzwervingen terecht komt helemaal leeg?

‘Op dat lege eiland, het gelukkige eiland, teken ik haar pootjebadend in het water. Het is de eerste keer dat ze haar spiegelbeeld helder ziet. Dit eiland geeft haar de ruimte. “Hier kon alles nog gebeuren. Hier kon iedereen nog komen.” Het herinnert me aan het spelen als kind, aan dat gevoel dat werkelijk alles mogelijk is. Of aan een wit papier waar alles op getekend mag worden. “Waar zou ze gaan zitten? Waar zou ze gaan slapen? Wat zou ze gaan doen?” Het zullen haar keuzes worden, zij mag het gaan invullen. Ik geloof dat iedereen zo nu en dan een leeg eiland moet tegenkomen. Dat die ruimte een voorwaarde is om überhaupt te leven.’ ●●●

Het gelukkige eiland, Marit Törnqvist. Querido, € 15,99, verschijnt in september

Kunst- en cultuuronderwijs als noodzaak

In mei nam Rindert Kromhout de handschoen op tegen het tanende kunst- en cultuurbeleid. In zijn Annie M.G. Schmidt-lezing getiteld *De rattenvanger van Weesp* benadrukte hij het belang van kunstonderwijs in multicultureel Nederland. Juist in dit tijdperk van grote stelligheid, waarin iedereen een mening heeft over wat deugt en vooral wat níét deugt, is het belangrijk om kinderen te vullen met verhalen, aldus Kromhout. Gebrek aan verbeelding en inlevingsvermogen voedt vooroordelen, onbegrip en respectloosheid. Daarom zou kunst- en cultuuronderwijs niet mogen afhangen van goedwillende leraren, besturen of vrijwilligers, maar moet het stevig in het beleid verankerd zijn. Kromhout citeert in de lezing zijn eigen boekpersonage, kunsthistoricus Clive Bell uit *Soldaten huilen niet*, die kunstenaars een voortrekkersrol toedicht, en doet een beroep op de politiek om meer geld uit te trekken voor kunstonderwijs: 'Denk aan de kinderen als het om de toekomst van ons land gaat en je hebt goud in handen.' De integrale tekst van de Annie M.G. Schmidt-lezing is te lezen in het zomernummer van *Literatuur zonder Leeftijd*. [A7] ibby-nederland.nl/lzl

FOTO'S: EVELINE VAN EGDOM

Wereldweetjes

- *Wereldsteden* van Martin Haake (ill.) en Georgia Cherry (Rubinstein, 8+) is een mooie atlas met dertig stadsplattegronden. Elke wereldstad heeft een grote tekening waar- op zo'n twintig reistips zijn getekend en brengt je helemaal in de sfeer van het land.
- *De grote avonturenatlas* van Lucy Leatherland (Rubinstein, 7+) mikt met hetzelfde recept op een iets jonger publiek. Op grote kijkplaten zie je de Grand Canyon, apen- en olifantenparken en belangrijke nationale feesten, zoals het lantaarnfestival in Hong Kong en het Holifeest in India.
- *De Wereld Voetbal Atlas* van Gerard van Gemert en Job van Gelder (ill.) (Voetbal International Kids, 9+) sjeest ook door dertig landen, maar hier staat vooral voetbal op het menu. De tekeningen zijn mooi, de tekst bevat een stortvloed aan sportfeitjes.
- *Hoe je een vulkaan kunt blussen* van Alda Berglund Egilsdóttir en Wannes Capelle (Lannoo, 9+) is een fraai non-fictieboek over IJsland. De hoofdstukken behandelen onderwerpen als Vikingstereotypen, natuurverschijnselen, goden en gebruiken; Wendy Panders versiert de pagina's met stijlvolle collages van foto's en illustraties. [A7]

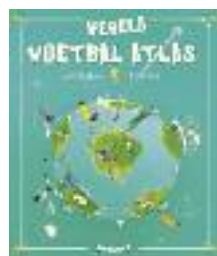

FOTO: JORGEN KOOPMANSCHAP

Vakantielezen

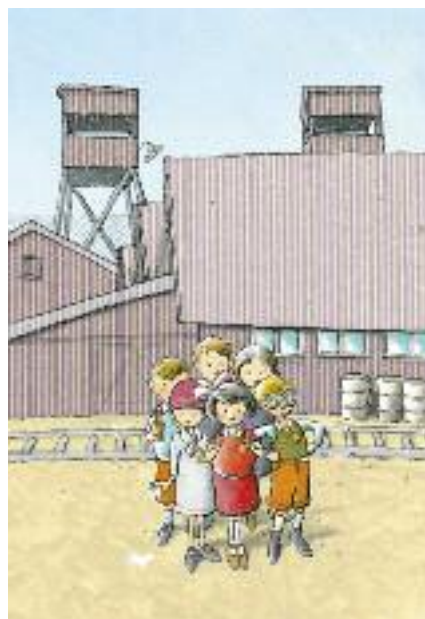
Vlak voor de zomervakantie vond op basisschool De Triangel in Appingedam de feestelijke aftrap plaats van de campagne Vakantielezen. Kinderboekenambassadeurs Hans en Monique Hagen gaven het startsein voor een vakantie vol leesactiviteiten. Vakantielezen is een project van Stichting Lezen dat kinderen tijdens de vakantieperiode stimuleert om te blijven lezen, om daarmee een terugval in leesvaardigheid te voorkomen. Leerlingen uit de groepen 3 en 4 van de deelnemende scholen ontvangen een Vakantieleestasje met een taalspelboekje, een leesbingo, het Zwijzen-zomerboek, een Vakantiebieb-kaart, een exemplaar van *Kidsweek* en zelfgekozen schoolbibliotheekboeken. Bovendien krijgen zij toegang tot de Vakantiebieb-app, waarin tijdens de zomerperiode dertig e-boeken zijn te downloaden. Tijdens de vakantie houden kinderen contact met de bibliotheek tijdens terugkommiddagen en via social media. Vakantielezen is een cadeau van Stichting Kinderpostzegels Nederland en wordt mede mogelijk gemaakt door Uitgeverij Zwijzen en de Bibliotheek. Dit jaar hebben 95 scholen in krimp- en anticipeergebieden deelgenomen aan het project. [A7] ibby-nederland.nl

Kinderen met een ster

Martine Letterie won dit jaar een Zilveren Griffel met *Kinderen met een ster*, een voorleesboek waarin ze het leven beschrijft van zes kinderen die tijdens de Tweede Wereldoorlog in kamp Westerbork terecht kwamen. Ze baseerde het boek op interviews met mensen die de oorlog als kind meemaakten. Via hun verhalen maken ouders en kinderen kennis met de geschiedenis van de achttienduizend Joodse kinderen die tijdens oorlog werden weggevoerd. De Griffeljury schrijft in het juryrapport: 'De constructie van het boek dwingt bewondering af. Het is buitengewoon knap hoe Letterie via de concrete belevenissen en de beleving van de kinderen over de geschiedenis vertelt van de Jodenvervolging in de Tweede Wereldoorlog in Nederland.' De illustraties van Rick de Haas zijn nog tot en met 7 januari 2018 te zien in een juniorexpositie in Kamp Westerbork.

Dit jaar zijn er zeven Zilveren Griffels uitgereikt die elk kans maken op een Gouden Griffel. Wie deze prijs wint, wordt bekendgemaakt tijdens het Kinderboekenbal op 3 oktober, zie de website van de CPNB. [A7]

kampwesterbork.nl; cpnb.nl

ILLUSTRATIE RICK DE HAAS

Lezen met De Zevensprong

De Zevensprong (1966) van Tonke Dragt is bewerkt tot televisieserie, luisterboek en musical, en staat nu ook centraal in een educatieve game. In het digitale spel kunnen kinderen tussen negen en twaalf jaar, die een leesachterstand hebben of moeite hebben met lezen, werken aan hun leesvaardigheid. De activiteiten zijn afwisselend. De speler gooit steeds met een dobbelsteen en kan vervolgens zelf fragmenten lezen, wordt voorgelezen, doet meelesoefeningen of speelt minigames. Het spel kan gedurende twaalf weken iedere schooldag gespeeld worden. Door een halfuur per dag te oefenen kunnen kinderen opklimmen in leesniveau. Na vijf dagen spelen verschijnt er als beloning een tekenfilm met een cliffhanger. *De Zevensprong* gaat over Frans van der Steg, de meester van een vijfde klas, die zijn leerlingen avonturen vertelt die hij zogenaamd zelf heeft beleefd. Zo vertelt hij dat hij wacht op een brief met een opdracht. Prompt waait de brief tijdens een onweersbui binnen en raken schijn en werkelijkheid vervlochten. Een licentie voor *De Zevensprong* kost € 79,- (introductieprijs € 59,-) en is af te sluiten via de website van uitgeverij Zwijsen. [A7]

zwijsen.nl/lesmethoden/de-zevensprong

Iedere ouder telt

Hans en Monique Hagen, de Kinderboekenambassadeurs van Nederland, proberen meer ouders aan het voorlezen te krijgen en deden dit voorjaar mee aan de eerste Voorleesdag op Bonaire.

'Als Kinderboekenambassadeurs vinden wij het belangrijk dat ouders meer gaan voorlezen. Daarom hebben we op Facebook een filmpje geplaatst van de tweejarige Merel die zelf in een boek leest. Fantastisch om te zien en het werkt. Merel is het levende bewijs dat als je kind bent van lezende ouders, je meer kansen hebt om zelf ook een lezer te worden. Tijdens de Middag van het Kinderboek hebben we een oproep gedaan aan schrijvers en illustratoren om ouders in het klassenbezoek te betrekken. Zelf promoten we dat ook actief. We hebben een persoonlijke brief gemaakt waarin we ouders uitnodigen om naar school te komen. We hopen dat meer schrijvers het voorbeeld gaan volgen. Je moet klein beginnen, maar iedere ouder die je bereikt is winst. Tijdens onze vakantie op Bonaire ontdekten we bij toeval dat er een Voorleesdag werd georganiseerd en hebben ons daarvoor aangemeld. Dat was bijzonder om mee te maken. Maar de allerbeste vakantieontdekking was de nieuwe bibliotheekbus van Stichting Lezen en Schrijven Bonaire. Die rijdt het eiland rond en helpt veel kinderen aan actuele boeken, een mooi initiatief.' [A7] [lezen](http://lezen.nl)

FOTO JØRGEN KOOPMANSCHAP

‘Plechtig, duister en afschuwelijk’

KLASSIEK GRIEZELLEN – ‘Gruwelijk eng!’ is het thema van de Kinderboekenweek 2017 die wordt gevierd met veel weerwolven en rammelende botten. Wie een echt spannende week wil, kan terecht bij stapels nieuwe griezelboeken. Een tip: ga vooral niet voorbij aan ijzersterke klassiekers. Want een echt griezelig boek schrijven is helemaal nog niet zo makkelijk.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Pas op! Dit boek is niet voor bangeriken! staat in driuletters voor in *Het nieuwe spookhuis* van Tjerk Noordraven geschreven. Ook in andere boeken vliegen de waarschuwingen je om de oren. In de aanloop naar de Kinderboekenweek verschijnt traditiegetrouw een stroom aan themaboeken. In de boekwinkel is het een en al dood en verderf en grijnzen de duivels en pratende mummies je tegemoet. ‘Grumor’ is het toverwoord – grappige boeken in een griezelig decor die vooral zijn bedoeld om te lachen. Je krijgt er een fijn Halloween-gevoel van, maar al die monsters dragen niet per se bij aan een spannender verhaal. Vaak genoeg vormen ze vooral aankleding.

Duistere woorden

Veel schrijvers zoeken de spanning in onheilspellende taal, maarhoeveel je daarvan nodig hebt in een griezelboek, daarover zijn de meningen verdeeld. Voor H.P. Lovecraft, die door veel horrorschrijvers nog steeds wordt gezien als de koning van het genre, was het nooit genoeg. In zijn verzamelbundel *Griezelverhalen* lees je veertien keer het woord ‘huiveringwekkend’, 25 keer ‘afgrijselijk’, 29 keer ‘griezelig’, 52 keer ‘gruwelijk’ en 99 keer ‘afschuwelijk’. W.F. Hermans was er kritisch over in zijn voorwoord: ‘De goede schrijver van gruwelverhalen zal natuurlijk die termen juist vermijden: de combinatie van gebeurtenissen dient gruwelijk te zijn, vanzelfsprekend zonder zo te worden genoemd,’ doceerde hij. Toch werd Lovecraft ondanks (of wellicht dankzij) zijn overdadige woordkeus een cultfenomeen – zij het pas na zijn dood. Helemaal in stijl.

Vertelkracht

Als het voor volwassenen al zo nauw luistert, hoe laat je kinderen dan griezelen? Met humor en verbeeldingskracht, bijvoorbeeld. Van de hedendaagse schrijvers is Reggie Naus daar goed in. Hij neemt kinderen serieus, schuwt gevaarlijke situaties niet en is goed in wapengekletter en ruige taal. *De schat van Inktviseiland* (2008) is een echt avontuur, waarin hoofdpersoon Rowan piraat wordt als de herberg van haar ouders voor haar ogen in rook is opgegaan. Onovertroffen is nog altijd Paul Biegel, die met zijn sublieme stijl in enkele alineas een wereld oproept waarin je helemaal verdwijnt. Zijn *De vloek van Woestewolf* is opgenomen op de tiplijst van de Kinderboeken-

week 2017. *Nachtverhaal*, maar ook *De rover Hoepsika* is veel onheilspellender, met de mooie Josefine die in het stikdonker door de IJzergreep in een traliekooi wordt achtergelaten. Carl Hollanders tekeningen van scheve torens en levende bomen bezorgen nog altijd kippenvel.

Geloofwaardigheid

Je kunt er nog zoveel bijvoeglijk naamwoorden en afgehakte hoofden tegenaan gooien, een boek wordt pas echt eng als het waar zou kunnen zijn. Roald Dahl was een meester in het oproepen van die twijfel. Zo begint *De heksen* met de waarschuwing: 'Dit is geen sprookje. [...] Dit gaat over ECHTE heksen. [...] ECHTE HEKSEN hebben doodgewone kleren aan en zien er net zo uit als doodgewone vrouwen. Ze wonen in doodgewone huizen en hebben doodgewone banen.' Hier bekruipt je het unheimische gevoel dat die oude oma in haar luie stoel best weleens gelijk zou kunnen hebben. Wie het boek op de juiste leeftijd leest, houdt zijn adem in en koestert een levenslang wantrouwen jegens dames met handschoenen of jeuk op hun hoofd.

Verbeelding

Meer dan een indiaan in een grot heb je niet nodig, wist Mark Twain al in 1876. Een spannender, verbeeldingsrijker en bloedstollender boek dan *De avonturen van Tom Sawyer* is er zelden geschreven. Tom is bijgelovig, heeft een fascinatie voor lijkstijfheid bij dooie katten en droomt van een carrière als zeerover. Per ongeluk is hij getuige van een moord, 's nachts op het kerkhof. 'Het was plechtig, duister en afschuwelijk,' schrijft Twain over het moment waarop Tom en Huck 's nachts hun bloeedeed zweren: 'Huck Finn en Tom Sawyer sweren dat ze hierover hun mond zullen houden en ze magge ter plekke dootvallen als ze het ooit vertellen en verrotten.' Als Tom later verdwaalt in een grot en ontdekt dat hij zit opgesloten met de moordenaar Joe de Indiaan, durf je haast niet verder te lezen.

Andere werkelijkheid

Het idee dat het gewone leven maar een schil is waarachter zich een andere werkelijkheid bevindt, is ontregelend. Astrid Lindgren gebruikte dat voortreffelijk in *De gebroeders Leeuwenhart* en *Mio mijn Mio*, waarin ze haar protagonisten de strijd liet aanbinden met het kwaad. Ook Lene Kaaberbøl zet in de nieuwe serie *De wilde heks* zo'n andere wereld neer. Clara is een gewoon meisje dat op een dag wordt aangevallen door een zwarte kat. Haar hoofd bonkt, haar armen en benen voelen lang en vreemd aan en het ergste: haar moeder raakt in paniek. Clara blijkt net als haar tante een wilde heks te zijn. Het is onontkoombaar, tegen haar zin wordt ze opgenomen in een wereld waarin wordt rechtgesproken door ravenmoeders die hun ogen hebben laten uitpikken door raven.

Griezelgrens

Het bezweren van angst is de kern van griezelen. Als ontsnappen geen optie is omdat je eigen lot en dat van de rest van de wereld afhangt van jouw durf, dan kun je niet anders dan je angst recht in de ogen kijken. *Harry Potter* is daarvan het sprekendste voorbeeld. Wat *Harry Potter* zo sterk maakt is dat J.K. Rowling het aandurfte om diep te gaan. Ze roept sympathieke personages op waar elke lezer zich mee kan identificeren, geeft je ruim de tijd om een innige band op te bouwen en leidt je subtiel een duistere wereld binnen die per boek minder onschuldig wordt. Dat zoveel basisscholieren deze serie op eigen houtje uitlezen bewijst dat kinderen weinig betutteling nodig hebben en hun griezelgrens al lezend oprekken. Met *Harry Potter* groeien ze mee in een weergaloos universum waarin het goede en het kwade in elkaar besloten liggen en waarin doorlezen de enige optie is. Het is als met zoveel dingen: pas als er iets van afhangt, wordt het echt de moeite waard. ●●●

De Kinderboekenweek vindt plaats van 4 tot en met 15 oktober 2017. De kerntitels zijn te raadplegen op de website Kinderboekenweek.nl

Schrijvers voor de klas

FOTO OSCAR VAN BEEST

Elfie Tromp, deelnemster Literatour 2017

'Literatuur biedt de mogelijkheid werelden te openen waar de lezer normaal gesproken geen toegang toe heeft of waar veel vooroordelen over bestaan. Mijn verhaal voor de Literatourbundel *3Pak* gaat over een Marokkaanse biseksuele jongen met een ontluikende passie voor travestie en zijn vriendschap met een lesbische vriendin, en dat loopt uit de hand. Iets wat ik zelf als puber nooit heb gelezen, maar razend interessant zou vinden. Ik speelde vroeger zelf graag met wat als vrouwelijk en mannelijk wordt gezien. Veel mensen denken dat travestie over seks gaat en travestieten altijd homoseksueel zijn. Voor mij was het heel bevrijdend om gendergerichte restricties los te laten. Pubers zijn *open minded* maar kunnen ook heel behoudend zijn. Ik wil hen graag uitnodigen te onderzoeken wat je nog meer kunt zijn behalve wat je nu bent. Voorlezen en optreden op podia vind ik niet eng. Maar een puberpubliek is genadeloos, en genadeloos eerlijk. Je merkt het meteen als iets hun niet boeit. Maar als je hun aandacht weet te vangen, héb je die ook echt.'

elfietromp.nl

FOTO MARIJN OLISLAGERS

Annemarie Bon, jeugdboekenschrijfster voor alle leeftijden

'Het mooiste bij scholen bezoeken vind ik het als je kinderen – van kleuters tot pubers – echt geboeid kan houden en enthousiasmeren. Ik kreeg eens een mailtje na een bibliotheekbezoek: "Ik zag ertegen op dat ik naar de bibliotheek moest, want eerlijk gezegd hield ik zelf niet van lezen. Dat heeft u veranderd, ik lees nu bijna iedere dag!" Dat is zo dankbaar. Mijn tips: houd het afwisselend en maak gebruik van diverse werkvormen. Afhankelijk van de leeftijd kun je denken aan poppenkast, liedjes, voorlezen, quizjes, ondersteuning met beeld, spelletjes. Zorg voor een lesbrieven om je bezoek desgewenst voor te bereiden; bij mij zijn die te downloaden van mijn site. Ook is daar een filmpje te bekijken over het proces van het maken van een boek. Ga er niet vanuit dat een schoolbezoek is voorbereid; ook zonder de voorbereiding van een school moet je bezoek enthousiasmerend zijn voor leerlingen en leerkracht. Maak grapjes, véél grapjes en wees vooral niet braaf, maar prikkelend. In boeken staan spannende, geheime, verrassende dingen. Jij als kinderboekenschrijver bent daarvan het voorbeeld. En niet in het minst: geniet vooral zelf oprecht van je schoolbezoeken!'

annemariebon.nl

FOTO ROBERT JAN DUVERMAN

Marte Jongbloed, winnaar Plum Nederlandse Kinderjury 2017, actrice en dramadocente

'Voor mij is schrijven als toneelspelen op papier. De manier van inleven en het vormgeven van personages liggen dicht bij elkaar. Lezen en toneelspelen vergroten beide het empathisch vermogen, een combinatie van de twee werkt versterkend. Door het spelen van scènes kun je de nieuwsgierigheid van kinderen naar het verdere verloop van een verhaal aanwakkeren. En hen laten nadenken over wat ze zelf zouden doen in zo'n situatie. Toneelspelen kan jongens en meisjes van verschillende leeftijden een verhaal inzuigen. Soms lok ik ze zo een ontoegankelijk geacht werk als dat van Shakespeare in. Kinderen moeten zich kunnen inleven in een verhaal en dan kan het gerust alle kanten op gaan. Dat merk ik ook aan de herkenning die de, toch absurd overbezorgde, moeder in mijn boek *De (niet zo) rampzalige avonturen van Herre* oproept.'

martejongbloed.nl

BESLAGEN TEN IJS – Een schrijver op school is een hele happening – mits goed voorbereid. De Schrijverscentrale (voorheen Stichting sss) adviseert en bemiddelt jaarlijks bij zo'n vijfduizend schrijversbezoeken voor bibliotheken, scholen, boekhandels en festivals (schrijverscentrale.nl). Schrijvers over hun ervaringen met het bezoeken van scholen, met tips wat (niet) te doen.

DOOR EVA GERRITS

FOTO: HANS BOSSMANN

Anke Kranendonk, schrijfster voor jeugd en volwassenen, en voorlees- en presentatietrainer

'Een voorbeeld van een slechte introductie bij een scholenbezoek: "Jongens, leg je pennen maar neer. Dit is nou een schrijver." Alsof je een clown bent of een hondentrainer; iemand die een trucje doet. Als een school zich vooraf heeft verdiept in mijn boeken en mijn website heeft bekeken, raken kinderen betrokken. Het is ook goed om de boeken die de bibliotheek voor het bezoek stuurt nog even in de klas te houden – vaak willen kinderen na afloop nog wat meer lezen.

Een kind vroeg eens: "Wordt u niet moe van de hele tijd moeten schrijven en dingen verzinnen?" Het is mooi als kinderen met inhoudelijkere vragen komen dan "wat is jouw lievelingsschrijver/-

eten/-kleur." Tips voor (beginnende) schrijvers: spreek vooraf goed door wat je van plan bent en wat je van de leerkracht wil. Wees niet teleurgesteld als dat niet geheel wordt uitgevoerd. Bereid je goed voor maar durf af te wijken van je programma en op jezelf te reflecteren. Als je bijvoorbeeld merkt dat een fragment te moeilijk is: grijp meteen naar iets anders.'

ankekranendonk.nl

Koos Meinderts, schrijver van jeugdboeken en romans, theaterteksten, liedjes en gedichten

'Deeltijdleerkrachten ontvangen me weleens met: "Ik weet er weinig van, iemand anders heeft het voorbereid." Of dat er, op mijn vraag wat ze van me hebben gelezen, wordt gewezen naar de krat met boeken die de bibliotheek beschikbaar heeft gesteld: "Ik heb gezegd, daar liggen ze, maar niemand heeft er één gepakt." Je moet er natuurlijk wel wat voor doen. Anderzijds zijn er weleens kinderen die de avond ervoor niet konden slapen, omdat ze "een echte schrijver" op bezoek krijgen – dankzij leerkrachten die er iets bijzonders van maken. Kinderen kunnen bij de voorbereiding ook leren nadenken over wat een goede vraag is. Soms zijn de vragen in aparte

doosjes gestopt: persoonlijk vragen, algemene vragen over het werk; en vragen over bepaalde boeken. Om beurten mogen kinderen er dan één uit pikken. Nog een tip: vaak vragen kinderen hoe ik dat mooie omslag en die keurige letters maak. Leerkrachten kunnen vooraf uitleggen wie de boeken maakt en dat een schrijver de verhalen schrijft. Zelf verwijs ik dan naar een *Klokhuis*-filmje waarin het proces wordt uitgelegd, van het idee van een schrijver tot het boek dat in de winkel ligt.'

koosmeinderts.nl

FOTO: CHRIS VAN HOUTS

Rindert Kromhout, jeugdboekenschrijver voor alle leeftijden

'De ontvangsten die ik op scholen heb gehad varieerden van "O, was het vandaag al?" tot "Jongens, daar is-t-ie dan!" – dan weet je dat het leuk wordt. Essentieel bij de voorbereiding door een leerkracht: kijk of een schrijver goed past bij jou en je klas, of je daar zin in hebt. Om dat te kunnen bepalen moet je het werk hebben gelezen. Mijn tip: maak er een feestje van, dan vergeten kinderen het nooit meer. Dat vereist een goede voorbereiding. Ooit was ik op bezoek bij een school in de Schilderswijk in Den Haag. Nog voor ik kon beginnen sprak de leraar: "Jij zegt dat je Rindert Kromhout bent, maar dat kan iedereen wel zeggen. Kun je het bewijzen?" De kinderen hadden vragen voorbereid die alleen ik kon beantwoorden en spelenderwijs hadden ze daarvoor mijn

boeken gelezen. In de afgelopen vijftig jaar waarin ik veel scholen heb bezocht, is het een hoogst enkele keer voorgekomen dat de kinderen niet meewerkten. Kinderen enthousiast maken is niet moeilijk – als je het zelf ook bent.'

rindertkromhout.nl

Breng meer kleur in witte boekenwereld!

HERKENNING – In *The Hate U Give* schrijft Angie Thomas over racistisch profileren en politiegeweld. Dat het boek zo'n hit is, geeft aan dat meer kleur hard nodig is in een nog steeds overwegend witte boekenwereld.

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

Wanneer je *The Hate U Give* (2017) van debutant Angie Thomas langs de literaire meetlat legt, is er best wel wat aan te merken op het op de Black Lives Matter-beweging geïnspireerde verhaal. Het is een beetje wijdlopig. Soms wat belerend. En de innerlijke strijd van Thomas' zestienjarige protagonist Starr die in een zwart getto letterlijk tussen moord en doodslag opgroeit, maar wél naar een witte school gaat, had best nog heftiger mogen zijn. Maar hoog scoren op de literaire meetlat is niet waarom Thomas *The Hate U Give* schreef. 'Writing is a form of activism,' vindt de in Jackson, Mississippi geboren en getogen Amerikaanse. Met haar uit het leven gegrepen verhaal waarin een sterke echo weerklinkt van de ernstige raciale rellen in Ferguson, Missouri (2014), hoopt ze vooral (zwarte) jongeren bij te brengen dat 'voice matters' als je een vuist tegen het op het wij-zij denken gefundeerde systeem wil maken. 'Praten is doeltreffender dan zwijgen', schrijft ze in haar boek dat zijn even confronterende als veelzeggende titel overigens ontleende aan rapper Tupacs hiphopgroep *The Hate U Give Little Infants Fucks Everybody*. Vrij vertaald: wie haat zaait, zal haat oogsten.

Door blanken gedomineerd

Dat *The Hate U Give* bij verschijning direct een hit was en wereldwijd door publiek en critici wordt omarmd, geeft aan dat Thomas' boek over het meisje Starr dat getuige is van het zinloos doodschieten van haar jeugdvriend door de politie, kennelijk iets losmaakt. En dat komt niet alleen door het maatschappelijk engagement dat Thomas' jeugdroman uitstraalt. In onze steeds diverser wordende westerse maatschappij vormt haar boek 'een wezenlijke en noodzakelijke bijdrage aan de door blanken gedomineerde boekenwereld', schreef het Amerikaanse tijdschrift *The Atlantic*. Blijkbaar is het besef dat gekleurde kinderen boeken nodig hebben waarin ze de complexiteit van hun levens weerspiegeld zien, en dat niet-gekleurde kinderen deze boeken nodig hebben om begrip voor de ander te kweken, eindelijk op 'ons', witte boekenvakmensen, neergedaald. Zo staat *The Hate U Give* niet op zichzelf in de Verenigde Staten. *All American Boys* van Brendan Kiely en Jason Reynolds dateert al uit 2015. En komende tijd verschijnen nog meer jeugdtitels die inhaken op de emotionele, sociale en politieke gevolgen van etnisch profileren en politiegeweld.

'We Need Diverse Books'

Deze ontwikkeling afdoen als een nieuwe literaire trend zou te gemakkelijk zijn. 'This is an issue of our time', zei bovengenoemde Reynolds in *The New York Times*. Hij is niet de enige die dat vindt. Het in 2014 opgerichte digitale platform WeNeedDiverseBooks.org spreekt voor zich. En niet geheel toevallig was ook de Woutertje Pieterse Lezing van dit jaar een oprecht pleidooi voor meer culturele diversiteit in kinder- en jeugdboeken. Nasim Miradi sprak de lezing uit namens ROSE stories, een jong bedrijf dat verhalen wil maken die de hedendaagse samenleving in al haar diversiteit representeren. Waarom dit zo belangrijk is wist ze vanuit haar eigen achtergrond haarfijn uit te leggen. 'Dat ik, met een islamitische familie, ook een Hollander ben, begreep ik niet als kind', aldus Miradi. 'Ik voelde mij een *in-betweener*. Iemand die tussen twee werelden leeft en zich noch bij de één, noch bij de ander helemaal thuisvoelt. Ik herkende mijzelf niet in de portretten van Iraanse vrouwen, maar ook niet in de beelden van [...] Nederlandse meisjes. [...] Ik miste ankerpunten, verhalen van andere *in-betweeners* met wie ik mij kon identificeren.' Voor Starr uit *The Hate U Give* is dat niet anders: haar zwarte thuiswereld en witte schoolbestaan botsen en leiden tot een identiteitscrisis.

Jenny Smelik IBBY-prijs

Het is niet voor het eerst dat wordt gepleit voor meer (culturele) diversiteit in kinderboekenland. Het schrijverschap van de recent op 92-jarige leeftijd overleden Miep Diekmann is zelfs geboren uit verontwaardiging over het gebrek aan boeken over zwarte kinderen. En al sinds 1983 bestaat in Nederland een prijs voor een jeugdboek, dat bijdraagt aan beter begrip voor mensen uit andere culturen en minderheidsgroepen. Recente winnaars van deze Jenny Smelik IBBY-prijs zijn *De gelukvinder* van Edward van de Vendel en Anoush Elman (2010), *Trash* van de Brit Andy Mulligan (2012), *Het hanengevecht* van Hans Hagen (2014) en *De duik* van Sjoerd Kuiper. Prachtige boeken, maar op co-auteur Anoush Elman na, zijn ze wel allemaal geschreven door witte mannen. Bovendien speelt het botsen van verschillende culturen en werelden eigenlijk alleen een rol van betekenis in Kuipers verhaal, dat letterlijk in de (slavernij)-geschiedenis van Curaçao 'plonst', en daarmee in die van de zowel zwarte als blanke voorouders van hoofdpersonen Roly en Mila. Van de Vendels roman is meer een werwend vluchtverhaal. En *Het hanengevecht* en *Trash* gaan weliswaar over een andere wereld, maar wel eentje op veilige afstand, want plaats van handeling zijn de Filipijnen.

Hoop op veelkleurige olievlek

Hoe prijzenswaardig het ook is dat deze schrijvers én hun lezers verder kijken dan hun eigen cultuur, het blijft dus vooral eenrichtingsverkeer. Terwijl kinderen behoefte hebben aan spiegels én ramen, zoals Amerikaans leesbevorderaar Sharon McElmeel dat zegt. 'Gekleurde kinderen zien de wereld alleen via ramen en zij hebben spiegels nodig. Andere kinderen zien alleen spiegels en zij moeten de wereld ook door ramen leren zien.' Dat een boek als *The Hate U Give* beide biedt, komt ongetwijfeld ook door Angie Thomas' zwart-witte achtergrond die enigszins lijkt op die van haar hoofdpersoon. Helaas zijn in onze westerse samenleving nog steeds onvoldoende van dit soort 'in-between-schrijvers'. Zo blijven kinder- en jeugdboeken doordrenkt van witte hoofdpersonages. Ondertussen heeft 22 procent van de Nederlanders een biculturele achtergrond. Het feit dat *Pizza Maffia*-auteur Khalid Boudou nog steeds gretig gelezen wordt door jongeren die net als hij van Marokkaanse komaf zijn en dat ook het voor jongvolwassenen geschreven *Eus* (2012) van de Turkse Özcan Akyol een blijvende hit op scholen is, geeft aan dat rolmodellen hard nodig zijn. Laten we hopen dat het succes van *The Hate U Give* een veelkleurige olievlek veroorzaakt, onder het motto, wie 'goed' zaait, zal 'goed' oogsten. ●●●

Enkele kleurrijke leestips

Marijn bij de lorredraaiers, Miep Diekmann (1965). Historische klassieker is aanklacht tegen slavernij in de Caraïben; immer actueel.

Marokko aan de plas, Karlijn Stoffels (2002). Marokkaanse twaalfjarige uit streng islamitisch gezin groeit op in een achterstandswijk en moet naar het vmbo.

Miss Dakloos, Lydia Rood & Jojo Matthews (2010). Overlevingsverhaal van alleenstaande minderjarige asielzoeker (Ama) in Nederland, uit *Slash*-reeks.

Ruby Rood, Linzi Glass (2010). Zuid-Afrikaanse schrijver vertelt over morele worsteling van een blank meisje (17) tijdens het apartheidsregime en de Soweto rellen (1976).

Vuurwerk in mijn hoofd, Roland Colastica (2012). Vrienden Jurcell (zwart) en Gerrit (wit) raken op Curaçao betrokken bij rivaliserende straatbendes; Colastica is Antilliaans.

Iedereen krijgt klappen (2013), Khalid Boudou. Marokkaanse jongen probeert boksens zijn milieu te ontsnappen, maar belandt in drugs-oorlog; Boudou is van Marokkaanse komaf.

De zon is ook een ster, Nicola Yoon (2016). Liefdesverhaal van Jamaicaans-Amerikaanse auteur over Koreaanse jongen en Jamaicaans meisje dat uitgezet dreigt te worden.

Op zoek naar jezelf

Een terugkerend thema in Young Adultboeken is de zoektocht naar een eigen identiteit. In *Donker Blauwe Woorden* van Cath Crowley (Young & Awesome, 15+) ontvouwt die zich in een charmante tweedehandsboekwinkel. Beste vrienden Rachel en Henry zijn elkaar uit het oog verloren en bouwen door eindeloos aftasten, herlezen en reflecteren tussen koffiebekers en slordige stapels boeken een nieuwe relatie op. In *De voordelen van onbeantwoorde liefde* van Becky Albertalli (Blossom Books, 15+) worstelt hoofdpersoon Molly met een diep gevoel van eenzaamheid. Ze weet niet welke jongen bij haar past en haar tweelingzus en hartsvriendin Cassie krijgt een vriendin waardoor hun relatie verandert. Identiteit en vurige gevoelens zijn ook nauw verstrengeld in *Een goede kans* van Sarah Moore Fitzgerald (Van Goor, 12+). Minty raakt in de ban van Ned, die in het donker op paarden door het bos racet. Hij inspireert haar om te durven en haar eigen koers te varen als haar ouders zich als idioten gedragen. *Een van ons liegt* van Karen McManus (Best of YA, 14+) ten slotte, is een verrassend verhaal dat zich ontwikkelt van spannende whodunnit tot geraffineerde coming-of-age-roman, over vier jongeren wier geheimen op straat komen te liggen. [A7]

Stap op de Rode Loper!

Stap op de Rode Loper! is een evenement voor vmbo-leerlingen, georganiseerd door Stichting Samenleving & Kunst. Het concept is interactief, zo'n twintig bekende schrijvers, dichters, acteurs en theatermakers ontvangen leerlingen uit het vmbo en vertellen over hun werk. Afgelopen april vond er een geslaagde aflevering plaats in het Van Abbemuseum in Eindhoven, die inspirerende momenten opleverde. Leerlingen konden meedoen aan workshops striptekenen, rap en poëzie; er waren optredens van spannende-verhalenvertellers; en er was een filmprogramma. Het komende schooljaar zal Stap op de Rode Loper! plaatsvinden in Groningen (31 oktober 2017), Amsterdam (5 februari 2018) en Eindhoven (april 2018). Deelnemende schrijvers zijn onder anderen Özcan Akyol, Daniëlle Bakhuis, Mano Bouzamour, Caja Cazemier, Marcel van Driel, Rom Molemaker, Ernest van der Kwast, Natasza Tardio en Buddy Tegenbosch. Leerlingen en docenten kunnen vooraf *Het Boek van de Schrijvers* en *Het Boek van de Docenten* downloaden; twee digitale handboeken met informatie over de deelnemende schrijvers en lesideeën voor in de klas. [A7] iScen.nl

stapopderodeloper.nl

FOTO: CORIEN DEN ENTING

De Weddenschap

Ieder jaar schrijven meer dan vijfduizend scholieren zich in voor De Weddenschap, de succesvolle leescampagne voor het vmbo en mbo. Drie bekende Nederlanders beloven om binnen een halfjaar drie boeken te lezen en dagen leerlingen uit om hetzelfde te doen. De nieuwe editie van De Weddenschap gaat op 30 oktober a.s. van start. De uitdagers zijn singer-songwriter LAKSHMI, die met haar show door Nederland toert; Lennart Timmerman die bekend is als Raaf in de tv-serie *SpangaS*; en veellezer Iris van Lunenburg, die een nieuw tv-programma bij de NTR maakt: *Iris onderzoekt* (zie ook het interview op p. 30, 31). De drie uitdagers kiezen elk drie boeken en delen hun keuze, hun worstelingen en ervaringen in een campagne-filmpje. Hun enthousiaste en eerlijke boodschap motiveert leerlingen om te gaan lezen. Elke weddenschap is persoonlijk: de leerling kiest zelf boeken uit die het best bij hem of haar passen. De Weddenschap wordt feestelijk afgesloten op 30 april 2018. [A7] iScen.nl

deweddenschap.nl

FOTO: JURSIJLA FOTOGRAFIE

Langverwacht

- *Ik ben Vincent en ik ben niet bang* (Luitingh-Sijthoff, 10+) van Enne Koens speelt zich af rond het schoolplein. Voor Vincent staat school gelijk aan survivals: hij heeft altijd zijn survivalhandboek en -uitrusting bij zich. Dat verandert als er een eigenzinnig meisje in zijn klas komt dat wars is van regeltjes.
- *Geest* van dubbel Gouden Griffel-winnaar Daan Remmerts de Vries (Querido, 11+) gaat over de veertienjarige Jochem, die offline raakt als hij met zijn ouders naar Schotland verhuist. Voor een jongen die leeft voor social media een rechtstreekse ramp. Jochem noteert: 'Help!!! Mijn ouders hebben mij ontvoerd naar een plek waar ik geen bereik heb! (...) Dit mogen dan de Highlands zijn, naar een lager level kun je niet zinken.' (Verschijnt op 4 oktober)
- De nieuwe roman van Rob Ruggenberg *Piratenzoon* (Querido, 11+) heeft als hoofdrolspeler de zoon van een Marokkaanse piraat en een Nederlandse slavin. Zain wordt buitgemaakt door een Spaans oorlogsschip, overleeft ternauwernood een treffen met een schip uit de opstandige Nederlanden en komt terecht in Sluis, kort voor de stad door prins Maurits belegerd wordt. (Verschijnt op 8 november) [A7]

Het Schoolvak Nederlands

Docenten Nederlands uit Nederland en Vlaanderen ontmoeten elkaar ieder jaar tijdens Het Schoolvak Nederlands (HSN). De conferenties zijn uitgegroeid tot een onmisbaar forum voor iedereen die zich bij de ontwikkelingen in het onderwijs Nederlands betrokken voelt. De komende conferentie vindt plaats op vrijdag 24 en zaterdag 25 november 2017 op de Christelijke Hogeschool Windesheim in Zwolle. Er staan zo'n tachtig workshops, lezingen en andere activiteiten op het programma. Deelnemers kunnen onder meer leren hoe zij zelf een game kunnen maken rond een boek, naar voorbeeld van Reinaart de Vos (zie ook het interview met Floor van Renssen op p. 45). De HSN-conferenties zijn het resultaat van nauwe samenwerking tussen alle Nederlandse en Vlaamse verenigingen van leraren en didactici Nederlands en worden ondersteund door de Nederlandse Taalunie en Stichting Lezen. [A7] hsnconferentie.org

Poëzieweek Lestips

De Poëzieweek Lestips 2018 staan begin september al online. Daan Beeke, projectleider voortgezet onderwijs bij Stichting Lezen, vertelt over deze nieuwe editie. 'Ieder jaar maken wij in samenwerking met Iedereen Leest (Vlaanderen) drie verschillende bundels met Poëzieweek Lestips, die docenten gratis kunnen downloaden. Er is een bundel voor het basisonderwijs (met dit jaar opnieuw een speciale kleutertip), een "light" editie voor de onderbouw van het voortgezet onderwijs en een bundel voor de bovenbouw. De lesideeën worden verzorgd door een team van specialisten op het gebied van poëzie-educatie. De tips zijn zeer divers en heel praktisch ingericht. Per gedicht zijn er verschillende opdrachten te vinden waarbij staat hoeveel tijd ze in beslag nemen. Zo kun je zelf kiezen hoeveel tijd je aan het gedicht wilt besteden. Van docenten krijgen wij vaak te horen dat poëzie fijn is om in de klas te behandelen. Een gedicht is behapbaar, geeft een ingang voor een gesprek over taal en is tegelijk een prima mogelijkheid om creatief aan de slag te gaan. Bovendien maak je kennis met verschillende dichters. Dit jaar zijn dat onder anderen Tom Lanoye, Bas Rompa, Toon Tellegen, Wim Brands, Remco Campert en Hagar Peeters. Met drie inleidingen, waaronder een van Dichter des Vaderlands Ester Naomi Perquin.' [A7] lezen.poezieweek.com

Papieren paaseitjes

DINEREN EN ANALYSEREN – Bij het woord ‘leesclub’ denk je al snel aan vrouwen van middelbare leeftijd rond een theetafel. Maar leesclub Nescio is allesbehalve dat. Geen grijze gekapte vrouwtjes, maar doodgewone jongens uit Zutphen. Zes stuks uit 5 vwo om precies te zijn, die onder leiding van schrijver en vader Bas Steman literatuur met een hoofdletter L bespreken. Meestal dan.

DOOR NINA SCHOUTEN

Nescio zag het levenslicht op een Franse camping. ‘We waren op vakantie en Sem was met ons mee,’ vertelt Jip, de zoon van Bas, ‘toen mijn vader voorstelde om een leesclub te beginnen. Handig voor ons mondeling dachten wij.’ Eenmaal thuis werden er wat vrienden opgetrommeld en zijn ze meteen begonnen. Dat is inmiddels anderhalf jaar geleden. ‘Eigenlijk is er al veel gebeurd sindsdien,’ vertelt Jip. ‘Sem las nooit iets en nu zit hij zelfs in de jury van de Dioraphte Literatuur Prijs! Hij komt ook vaak met goede dingen.’ Daarmee doelt Jip op symbolen in boeken. ‘Je kan over een tekst heen lezen,’ legt Bas uit, ‘net zoals je naar een kamer kan kijken zonder echt iets te zien. Maar als ik zeg dat ik er paaseitjes in heb verstoppt om te zoeken, dan wordt die kamer meteen een stuk interessanter.’

Gekletter van borden

‘Paaseitjes zoeken’ gebruiken ze in Nescio dan ook als metafoor voor het vinden van symboliek in teksten. ‘Ik heb me echt verbaasd over waar de jongens mee kwamen,’ vertelt Bas. ‘In *Wij* van Elvis Peeters, een verschrikkelijk goed, maar ook heel rauw boek, speelt een ijspegel een cruciale rol. Op een gegeven moment zei Sem: ja maar die ijspegel slaat ook op die groep jongeren. Die zijn ook keihard en ijskoud. En dat was de eerste roman die hij las!’ Inmiddels zijn ze veertien boeken verder en hebben Timo, Sem, Wouter, Jip en Alan zich verzameld rond de keukentafel van huize Steman. Alleen Daan ontbreekt. Het is een gekletter van borden en bestek want traditiegetrouw begint elke clubavond met een zelfgemaakt diner. Koken is bijna net zo belangrijk als goede literatuur lezen, vindt Bas. Als ze straks twintig zijn en wat te vertellen hebben door al die goede boeken die ze hebben gelezen, en ze vinden eens een leuk vriendinnetje? ‘Dan is ze alsnog na een week weg als we niet kunnen koken.’

Uitpluizen van plotlijnen

Na het eten begint het echte werk. Vandaag bespreken ze *De negen kamers* van Peter-Paul Rauwerda, een van de titels die zijn genomineerd voor de Dioraphte Literatuur Prijs. Op

FOTO: ELSBETH TIJSSSEN

basis van het omslag en de beschrijving werd gehoopt op een nieuwe Harry Potter, maar niets bleek minder waar. Wouter bijt het spits af met een korte samenvatting en dan barst de discussie los. Dit mogen dan jongens zijn, kletsen kunnen ze als de beste, het liefst allemaal door elkaar, maar dat ze al een tijdje boeken analyseren blijkt alras. Binnen een uur gaan ze moeiteloos van het uitpluizen van plotlijnen, via een discussie over het genre, naar de vraag wat literatuur eigenlijk is. En van het bespreken van de hoofdthema's – vriendschap, liefde en vergankelijkheid – via mogelijke symbolen in de tekst, naar hun mening over de schrijfstijl. Vader Bas fungeert als tafelheer die ervoor zorgt dat iedereen aan het woord komt en kritische vragen stelt. Het is meteen duidelijk wanneer hij iets oppert waar nog niemand aan had gedacht, want dan valt er een stilte en begint iedereen druk te pennen in een schriftje.

Mussen en rode wijn

Zelf zijn ze aardig tevreden over hun ontwikkeling sinds de eerste clubavond. 'In het begin konden we nog geen boek analyseren,' zegt Jip.

'We keken alleen naar de "leukheid" van het verhaal,' vertelt Sem, 'of het grappig was bijvoorbeeld, maar nu kijken we ook naar de kwaliteit.'

'Of er paaseitjes in zitten,' voegt Timo toe, 'de dingen die er speciaal aan zijn.' En die paaseitjes kunnen juist in de meest saaie scènes zitten, daar zijn de jongens inmiddels wel achter.

Leesclub Nescio bestaat uit schrijver Bas Steman, Jip Steman (16), Sem Muinck Keizer (16), Alan Meijer (17), Wouter van Wensveen (17), Daan Kessler (17) en Timo Wahl (17). Omdat Sem in de jury van de Dioraphte Literatour Prijs zit, leest Nescio de komende weken alle genomineerde titels en zullen ze op de uitreiking aanwezig zijn, die plaatsvindt op 15 september, tijdens Literatour, de Boekenweek voor Jongeren.

'In een boek valt er geen mus van het dak zonder betekenis,' zegt Jip, 'dat heeft W.F. Hermans ooit gezegd, vertelde mijn vader en dat onthoud je als je leest. Daardoor kijk je er anders naar. Dan ga je bijvoorbeeld zien dat in een boek waarin politieke stromingen belangrijk zijn rode wijn op tafel staat omdat dat verwijst naar het communisme.'

Literair dieptepunt

Het afgelopen jaar is de smaak van de jongens veranderd. 'We vinden het verhaal zelf steeds minder belangrijk,' vertelt Alan, 'nu vinden we het vooral belangrijk wat een verhaal betekent.' Maar dat is niet het enige criterium. 'We letten er ook op of het boek iets in je leven heeft veranderd,' legt Sem uit, 'in plaats van dat je het erna meteen weglegt en er niet meer aan denkt.' Een kleine stemronde laat ook zien dat juist die boeken waarin vrij weinig gebeurt maar die veel symboliek bevatten, de boeken zijn die de jongens het beste vonden, zoals *De uitvreter*, *Titaantjes* en *De avonden*. Het unanieme dieptepunt binnen de selectie tot nu toe was *Ventoux*. En toch heeft zelfs dat boek indruk op hen gemaakt. 'Ventoux gaat over vriendschap,' vertelt Jip, 'over het verlies van een vriend. Daan, die hier nu niet is, was toen net aangereden en het had niet veel gescheeld of hij was dood geweest.' Dat kwartje viel pas echt toen ze hier aan tafel *Ventoux* bespraken, aldus Bas. 'Dat was een van de weinige keren dat ze even allemaal stil waren.'

Voorsprong

De jongens zouden iedereen wel een leesclub aanraden. Als je het maar met vrienden doet, want het moet wel leuk blijven. En als je maar iemand hebt die het gesprek leidt. 'Daarmee hebben we ook nog een voorsprong doordat Bas zelf schrijver is,' vindt Wouter, 'Die kan ons echt goed op gang helpen.' Misschien is dat ook een van de redenen waarom de jongens nieuwsgierig zijn geraakt naar wat schrijvers drijft. Inmiddels hebben ze zelfs twee schrijvers geïnterviewd: Adriaan van Dis, die thuis op bezoek kwam, en Alex Boogers die ze interviewden in een boekhandel voor dertig man publiek. 'De eerste keer waren we allemaal zenuwachtig, vertelt Bas. 'Adriaan kwam eten en we hadden het gevoel dat Sinterklaas op bezoek kwam.' Iedereen lacht. 'We stonden keurig in een rijtje bij de deur toen hij binnenkwam,' vertelt Jip. 'Allemaal netjes gekleed. En hij kwam gewoon in een trainingsbroek!' ●●●

Nieuw boek John Green

Turtles All the Way Down is de Engelse titel van de nieuwe YA-roman van John Green. De Nederlandse vertaling (titel nog niet bekend) staat gepland voor oktober en zal, in tegenstelling tot zijn eerdere werk dat door Lemniscaat werd gepubliceerd, verschijnen bij uitgeverij Gottmer. Green is de schrijver van succes titels als *Het grote misschien* en *Paper Town* en verwierf wereldfaam met *Een weeffout in onze sterren*, zijn laatste boek dat vijf jaar geleden verscheen. Uit het persbericht: ‘*Turtles All the Way Down* vertelt het verhaal van een voortvluchtige miljardair, de belofte van een hoge beloning, vriendschap, een onverwachte reünie, Star Wars-fanfiction en tuataras. Maar de roman draait eigenlijk om Aza Holmes, een jonge vrouw die elke dag weer met het normale leven worstelt. “Ik werk al jaren aan *Turtles All the Way Down*,” zegt John Green, “en ik kan niet wachten om het met mijn lezers te delen. Dit is mijn eerste poging om over het soort geestelijke stoornis te schrijven waar ik als sinds mijn jeugd mee in aanraking ben geweest. Ook al is dit fictie, het is wel heel persoonlijk.” [JA]

Turtles All the Way Down, John Green. Gottmer, verschijnt oktober

Livre Magazine: nieuw boekentijdschrift

Livre Magazine heet de opvolger van *de Boekensalon*. Afgelopen zomer werd het nieuwe boekentijdschrift in een oplage van tienduizend exemplaren gelanceerd in een pop-up store in de Amsterdamse Pijp. Hoofdredacteur Hannah Jansen Morrison belooft in een interview op Boekblad.nl artikelen over romanschrijvers maar ook stukken over andere genres als kookboeken, non-fictie, kunstboeken en jeugdliteratuur. ‘Boeken zijn waardevol. En daarom houden mensen van boeken – internet, film en televisie ten spijt. Met *Livre Magazine* inspireren wij lezers om de boeken te kiezen die hen weer inspireren en gaan wij op zoek naar het verhaal achter het verhaal.’

Het eerste nummer bevat onder meer een interview met Murat Isik en een reportage over Karin Slaughter. Het blad telt tachtig pagina’s, zal vier keer per jaar verschijnen en is onderdeel van een online platform met website en social media. Beoogde abonnees zijn boekenliefhebbers en leesclubleden, uitgever is Pubmedia. [JA]

livremagazine.nl

Maand van de Geschiedenis

Oktober is de Maand van de Geschiedenis, dit jaar met het thema ‘Geluk’. In het hele land organiseren instellingen op het gebied van geschiedenis, cultuur en actualiteit activiteiten voor een breed publiek. Is geluk alleen een product van de postmoderne tijd of bestond de geluksindustrie al eerder? En behoort het niet tot de menselijke conditie om altijd geluk na te jagen? Hoogleraar Historische Letterkunde Herman Pleij werd gevraagd het essay voor de Maand van de Geschiedenis te schrijven en haakt met *Geluk!? – Van hemelse gave tot hebbeding* aan bij het thema. Op 16 oktober wordt de shortlist van de Libris Geschiedenis Prijs bekendgemaakt en op 29 oktober wordt de prijs uitgereikt tijdens een speciale live uitzending van radioprogramma *ovt*. Op 28 oktober wordt de maand afgesloten met de Nacht van de Geschiedenis in het Rijksmuseum. Verder worden er specials op tv uitgezonden, staan krantenbijlagen in het teken van geschiedenis en richten historische websites themadossiers in. [JA]

Geluk!? wordt uitgegeven door Stichting CPNB en is in oktober te koop voor € 3,50. maandvandegeschiedenis.nl

Nederland Leest Ik, robot

‘Een geniale futuristische raamvertelling,’ noemt Stichting CPNB de verhalenbundel *Ik, robot* die dit jaar centraal staat tijdens Nederland Leest. Isaac Asimov publiceerde zijn negen sciencefictionverhalen tussen 1940 en 1950 in verschillende tijdschriften. Daarin draait het steeds om de door hemzelf bedachte – en later door anderen vaak gekopieerde – drie wetten der robotica, die nog altijd gelden als basis voor het denken over robots. In 2004 verscheen een op het boek geïnspireerde film met Will Smith in de hoofdrol. Nu krijgen bezoekers aan deelnemende bibliotheken *Ik, robot* cadeau tijdens de actieperiode van 1 tot en met 30 november. Geïnteresseerden kunnen deelnemen aan leesclubs en debatten over robotica in hun plaatselijke bibliotheek. Ook jongeren kunnen meedoen aan de landelijke campagne. Na het succes van de juniorversie van Nederland Leest vorig jaar is *Cyberboy* van Tanja de Jonge het actieboek van 2017, geschikt voor lezers van tien tot veertien jaar. Net als in *Ik, robot* gaat het in *Cyberboy* over robotica. [JA] [nederlandleest.nl](https://www.nederlandleest.nl)

Giphart en robot schrijven samen verhaal

Dat computers onze vragen en chats beantwoorden, daar kijkt niemand meer van op. Maar hoe zit het met literatuur? Is de voortschrijdende techniek, zeg: een robot, ook in staat een roman te schrijven? Die vraag vormt het uitgangspunt voor het experiment dat Ronald Giphart op uitnodiging van het Meertens Instituut en in aansluiting op het thema van Nederland Leest (robotica) aangaat: een literair verhaal schrijven samen met een robot. Een robot gevoed met een bibliotheek aan literatuur welteverstaan: tienduizend Nederlandstalige boeken die in totaal een miljard woorden bevatten. Folgert Karsdorp van het Meertens Instituut: ‘Het is fascinerend te zien wat voor mooie en spannende zinnen er nu al uit ons experiment rollen. Het experiment roept ook interessante vragen en dilemma’s op zoals: wat is creativiteit en wat is authenticiteit? Wat is de rol van de menselijke auteur en hoe kan kunstmatige intelligentie gebruikt worden als hulpmiddel bij het schrijven?’ Giphart: ‘Het is enorm spannend wat voor verhaal we samen gaan schrijven. Normaal gesproken verzin ik zelf het plot, werk ik de karakters uit en zoek de woorden. Nu gaat de robot me daarbij helpen. Ik ben de baas, maar hij doet het werk!’ Het verhaal wordt opgenomen als tiende verhaal in *Ik, robot*. (bron: Leesplein) [JA]

FOTO MARC DEUROO

Jan Wolkersprijs

In oktober wordt de Jan Wolkersprijs uitgereikt, de prijs voor het beste natuurboek van het afgelopen jaar. Alle ‘groene’ boeken komen voor de bekroning in aanmerking, ongeacht of het een roman, dichtbundel, kinderboek of (semi-) wetenschappelijk werk is. Zolang de natuur maar de hoofdrol speelt, aldus de site. Op de longlist van negentien titels staan dit jaar veldgidsen, romans, een kinderboek, essays en naslagwerken, waaronder *Alle vogels* van Koos van Zomeren, *Kijk waar je loopt!* van Jelle Reumer, *Missie red de dieren* van Lian Kandelaar, *Onder dieren* van Ton Lemaire en *Monument voor de quagga* van Reinier Spreen. De Jan Wolkersprijs is een initiatief van het Wereld Natuur Fonds, de *Volkscrant* en het radioprogramma *Vroege Vogels*. In september wordt bekend welke vijf titels door zijn naar de shortlist en in oktober wordt in een speciale uitzending van *Vroege Vogels* de winnaar bekendgemaakt. De prijs bestaat uit een geldbedrag van € 5.000,- en een origineel portret van de winnaar, getekend door Siegfried Woldhek. Kijk voor de complete longlist op de website. [JA]

[vroegevogels.vara.nl](https://www.vroegevogels.vara.nl)

OPNIEUW DEBUTEREN – Hoe is het om als succesvol jeugdboekenauteur te schrijven voor volwassenen? Schrijvers Elle van Lieshout, Daan Remmerts de Vries en Mirjam Oldenhavé vertellen, over overeenkomsten en verschillen tussen schrijven voor kinderen en voor volwassenen, en de onderwaardering van jeugdliteratuur. 'Wow, nou heb je een écht boek geschreven!'

DOOR EVA GERRITS

FOTO LOT VAN OS

Elle van Lieshout

Als het maar wordt opgemerkt

Elle van Lieshout schreef met haar partner Erik van Os in 25 jaar een succesrijk oeuvre aan kinderboeken, liedjes, lesmethoden en meer bijeen. Eind vorig jaar debuteerde ze voor volwassenen. 'Na jarenlang hard werken aan allerlei projecten, de kinderen waren het huis uit, had ik ineens de zeldzame gedachte: goh, wat zal ik eens doen? Er was ruimte voor een oud verhaal, ik schreef het ene fragment na het andere en binnen zes weken was er een boek.' In *Tante* belandt de opgroeiende Marieke onder het juk van een kwaadwillige stiefmoeder. Dankzij de kinderlijke (en daardoor soms droogkomische) blik op beschadigde en daardoor falende volwassenen is het uiterst verteerbaar. Het is gebaseerd op Van Lieshouts eigen ervaringen, 'anders had ik het nooit kunnen schrijven. Maar het is niet waar wat er staat, het is niet één op één mijn verhaal.'

Minder serieus

Schrijven voor volwassenen bood voor Van Lieshout geen verrassingen; de waardering ervan wel. 'Ik schrijf in de breedte, van scènes voor *Sesamstraat* tot columns voor volwassenen. Voor mij is schrijven voor jeugd of volwassenen hetzelfde, met andere mogelijkheden: voor volwassenen kun je meer spelen met perspectief en vorm.' Sommigen meenden dat er wel degelijk verschil is. "Wow, nou heb je écht een boek geschreven!" en "Heb je daar wel de juiste opleiding voor?" – opmerkingen van mensen uit mijn eigen omgeving, nota bene!

Toen *Tante* was verschenen ontving Van Lieshout overigens meer enthousiaste mails dan bij het verschijnen van al haar kinderboeken opgeteld, maar aandacht van de pers blijft achter. 'Ik hoor weleens dat je als kinderboekenschrijver minder serieus wordt genomen. Andere schrijvers beamen hoe ingewikkeld het is om romans te verkopen, zeker als je daarin

nog geen naam hebt gemaakt. Het maakt mij weinig uit wat mensen vinden, maar het is wel fijn als het wordt opgemerkt, en bovenal gelezen.' Uiteindelijk houdt Van Lieshout zich liever bezig met het maakproces. Over een jaar wil ze het vervolg op *Tante* voltooiën. 'Veel lezers vroegen: hoe loopt het af met Marieke?'

Geruisloos ontvangen

Gelauwerd jeugdboekenschrijver (tweevoudig Gouden Griffelwinnaar en een Gouden Lijst) en -illustrator Daan Remmerts de Vries schreef ook drie romans voor volwassenen, waarvan alleen *Ils paleis* (2003) werd opgemerkt; *Zo zal ik bij je zijn* (2006) en *Brave nieuwe wereld* (2011) werden geruisloos ontvangen. Reden om zijn vierde roman *De harpij* (2014), het magnum opus waaraan hij 23 jaar werkte, te laten verschijnen onder het pseudoniem A.N. Ryst. 'Je krijgt in je leven niet vaak de kans zo lang met een boek bezig te zijn. Hier staat alles in wat ik wilde zeggen, op de manier waarop ik het wilde zeggen. Het is in de grootste vrijheid ontstaan en het mooiste wat ik heb gemaakt.'

Minder last

Een kwarteeuw geleden begon Remmerts de Vries, om zichzelf te belonen na een dag lang werken aan kinderboeken, te schrijven aan wat is uitgegroeid tot *De harpij* (716 pagina's). 'Puur om het schrijfplezier, 's avonds een bladzijde of twee, drie. Als je dat een paar jaar volhoudt zijn het er een heleboel. Er waren een paar verhalen die ik graag wilde vertellen, relationele verhalen bijvoorbeeld – daar hoeft je bij kinderen niet mee aan te komen, die zijn daar simpelweg niet mee bezig. Ik wilde schrijven over het paradijs na de zondeval; daar is

FOTO JOHANNES ABELING | DE BEELDUIE

Daan Remmerts de Vries

alles mee begonnen, daar is de wereld uit ontstaan. Langzamerhand ontdekte ik de thematiek: patronen tussen mensen, hoe ontstaat een conflict, hoe wordt het groter, hoe ontstaat een dorp en wat zijn de machtssystemen. Zet drie mensen bijeen en het gedonder begint, bij wijze van spreken.'

Warme lezersreacties volgden, een aantal mooie recensies, de vijfde druk is in omloop en men is bezig met de filmrechten. Toch, er had meer in gezeten. 'Ik hoorde dat het bij *Trouw* naar drie recensenten is gestuurd die er allemaal niets mee konden – te dik misschien – en het maar hebben teruggestuurd. Lui, vind ik dat.' *De Wereld Draait Door* – 'Eén keer zwaaien met je boek en het is uitverkocht' – blies tot drie keer toe een uitnodiging af en buitenlandse vertalingen blijven vooralsnog uit. Wat het wel heeft opgeleverd: 'Ik ben in twee schrijvers uiteen gevallen, wat ook het idee was. Als A.N. Ryst heb ik minder last van de onderwaardering van kinderboeken. Jeugdboekenschrijvers die de overstap willen maken, kan ik aanraden: gebruik een pseudoniem.'

Dit mag toch niet?

Na meer dan veertig jeugdboeken, waarvan de *Mees Kees*-serie het bekendst is, verschijnt in oktober *Alles goed en wel*, 'een *dramady* (drama + comedy) voor volwassenen' van Mirjam Oldenhave. 'Ik heb lang gedacht: het is *Mees Kees* maar dan met lange zinnen, maar het is absoluut een volwassenenboek geworden. Het gaat over Julia, die haar man en woning verlaat en op het huis kan passen van een oude dame die in het ziekenhuis ligt. In die woning woont van alles, van een meisje dat er elke dag quasi nonchalant op de bank zit, tot een Koerdische vluchteling en een jongen die experimenteert met wietplanten. En Julia moet de boel – het huis is een belangrijke plek voor velen – gaan bestieren.'

Oldenhave had aanvankelijk geen volwassenenpubliek voor ogen. 'Ik wilde vanuit dat meisje schrijven, dat kijkt of er achterdeuren openstaan en een plekje zoekt om niet thuis te

FOTO MARK SASSEN

Mirjam Oldenhave

hoeven zijn. Tot ik me realiseerde: dat kind zit nergens mee, het probleem zit bij de volwassenen. Vaak denkt Julia: we moeten nu de politie bellen of de Kinderbescherming, dit mag toch niet? De anderen zijn al lang op die grenzen gebotst – Kinderbescherming zit vol, bijvoorbeeld – en weten: we zullen het zelf moeten oplossen. Het boek was bijna af toen ik me realiseerde wat het thema is: nood breekt wet.

Schrijvend? Nee, meelezers zeggen allemaal: ik wou dat ik ook in die keuken mocht zitten. Ze hebben het echt heel goed met elkaar. Net als bij *Mees Kees*, daar is ook voor iedereen plek in 6B en als Dreus, de directrice, maar niet te vaak binnenkomt is het er fijn.'

Haakse bocht

De overeenkomsten bij het schrijven van jeugdboeken en volwassenenromans zijn groter dan de verschillen, ervoer Oldenhave. De schrijfster is nooit de baas; haar personages nemen haar mee. In dit geval een drieënveertigjarige vrouw en dat veranderde de zaak. 'Ik probeerde Julia grote problemen voor te schotelen waarvan ik zelf dacht: ik zou het ook niet weten als ik jou was. Bij kinderboeken zou ik dat niet doen, maar hier mag het rafelen.'

Oldenhave was eraan toe. 'Ik schreef al 25 jaar voor kinderen. Witregels op tijd plaatsen, zwakke lezers op schoot houden, dat er ook gelachen wordt en kinderen denken, het komt wel goed in de wereld – dat beheerste ik wel. Deze roman voelt als een haakse bocht. Het is geworden wat ik hoopte, maar ik heb geen idee wat het gaat doen. Mijn verwachtingen zet ik maar zoveel mogelijk op nul. Maar eerlijk is eerlijk: ik hoop op veel lezers. En dat het wordt gezien.'♦♦♦

Elle van Lieshout, *Tante*. Hoogland & Van Klaveren, € 14,95

Daan Remmerts de Vries, *De Harpij. Een kleine geschiedenis van het paradijs*. Querido, € 24,50

Mirjam Oldenhave, *Alles goed en wel*. AmbolAnthos, € 17,99

GENDERGERICHT – Presentatrice en programmamaker Iris van Lunenburg is een van de drie uitdagers van de leescampagne De Weddenschap. Vrouwelijke auteurs en vrouwelijke hoofdpersonen vormen de rode draad in haar leesgeschiedenis.

DOOR MIRJAM NOORDUIJN

SOLIDAIR MET VROUWELIJKE AUTEURS

“Geef Iris maar een boek, want dan is ze in ieder geval stil,” – dat uitgangspunt hanteerden mijn docenten van het Dalton Lyceum in Den Haag wanneer ik de klas werd uitgestuurd omdat ik weer eens te veel kletste. Dan mocht ik met een boek de gang op. Ik vond dat geen straf. Ik ben opgegroeid met boeken en houd enorm van lezen. Al tijdens mijn middelbare schooltijd vond ik het heerlijk om weg te duiken in verhalen, om zo even uit de realiteit en je zorgen te stappen. Daarom doe ik mee met de leescampagne De Weddenschap waarbij ik vmbo- en mbo-leerlingen uitdaag in zes maanden drie boeken te lezen. Ik hoop jongeren ervan te overtuigen dat het fijn is je smartphone soms weg te leggen en de hectiek van het bestaan even achter je te laten, door weg te dromen met een boek.’

Met welke boeken ga je dat doen?

‘Ik ga De Weddenschap aan met *Eilanddagen* van Gideon Samson, *Wie is nou normaal?* van Lisa Williamson en *Het smelt* van Lize Spit. Ze gaan mee in mijn vakantieoffer, want ik ken ze nog niet. *Het smelt* stond al op mijn verlanglijstje, dus dat komt goed uit. Het is een heel lijvig boek voor jongeren – vierhonderdtachtig bladzijden... Aan mij de kunst scholieren er zo enthousiast voor te krijgen dat ze de uitdaging durven aangaan.’

Welke titels las je zelf als middelbare scholier?

‘Anders dan mijn klasgenoten – die lazen vaak uittreksels – las ik de verplichte lijst met evenveel plezier als boeken die ik zelf koos. Ook Multatuli’s *Max Havelaar* heb ik helemaal gelezen: ik was gefascineerd door het tijdsbeeld van Nederlands koloniale verleden. En *Twee vrouwen* van Harry Mulisch – dat vond ik gewoon echt spannend, een liefdesdrama met leugens, bedrog en moord. Heerlijk.’

Moet een boek altijd spannend zijn?

‘Voor mij is spanning wel echt belangrijk, ja. Belangrijker dan humor. Ik hoef niet zo nodig rollebollend van het lachen op de bank te zitten. Verhalen met een ingewikkeld plot die iets verhullen hebben mijn voorkeur. Zoals de thrillers van Saskia Noort en Esther Verhoef. Vaak worden die oneerbiedig weggezet als typische vrouwenliteratuur. Onterecht, vind ik. Het zijn geweldige boeken, met vaak interessante, psychologisch goed uitgewerkte vrouwelijke hoofdpersonages.’

Je houdt niet van mannelijke hoofdpersonen?

‘Over het algemeen kan ik me gemakkelijker met vrouwelijke karakters identificeren dan met mannelijke. En ook pak ik sneller een boek van een vrouwelijke dan van een mannelijke schrijver, vanuit een soort solidariteitsidee. Ik wil niet zeggen

1986 geboren in Port-au-Prince, Haïti | 1998-2004 VWO Dalton-Lyceum, Den Haag | 2004-2008 bestuurskunde aan de Erasmus Universiteit en rechtsgeleerdheid aan de Universiteit van Amsterdam | 2008-2009 BNN University | 2011-2012 BKB Academie | 2014-2015 verslaggever dagelijkse rubriek Schuim bij *Het Parool* | 2015-2016 columniste *Quote* met de column 'Ici Iris' | 2015-2016 verslaggever Jan Rijdt Rond KRO-NCRV | 2016-heden verslaggever LINDA.tv | augustus 2017 Iris onderzoekt, NTR-programma over gemengde relaties

dat vrouwen altijd worden achtergesteld, maar ik vind het wél belangrijk ze te supporten waar dat kan. [lachend] Natuurlijk betekent dat niet dat ik nooit iets van of over mannen lees. In mei heb ik *DJ* van Kluun nog gelezen – vermakelijk, maar niet een boek dat lang blijft, en recent nog *The Circle*. Dat boek doet wel echt iets met je. Het is héél actueel, ondanks dat het zich in de toekomst afspeelt. De manier waarop het socialmediabedrijf The Circle alles in de wereld deelbaar en openbaar wil maken is gewoon beangstigend. Waar gaan we met ons leven naartoe? Dave Eggers houdt ons een goede spiegel voor. Ik vind het fijn als een schrijver dat doet.'

Komt *The Circle* op jouw stapel onvergetelijke boeken?

'Jeetje, lastige vraag. Sommige boeken maken veel indruk op me en kunnen me dan inderdaad goed bezighouden. Meestal door de personages, zoals bijvoorbeeld dat misbruikte meisje uit *Lieveling*. Ik identificeer me niet met haar, maar Kim van Kooten zet haar zo levensecht neer dat je hoe dan ook met haar meeleeft. Superknop geschreven. Maar als ik aan een nieuw boek begin, kan ik zo'n verhaal ook weer vrij makkelijk achter me laten. "Onvergetelijk" is nogal betrekkelijk.'

Ook geen boeken uit je kindertijd die beslissend zijn geweest?

'*De olijke tweeling* las ik ontzettend graag. Ik vereenzelvigde me met die meisjes en verlangde naar soortgelijke avonturen. Maar beslissend? Nee... En ik moet eerlijk zeggen dat ik van de boeken die mij zijn voorgelezen ook niet veel meer weet. *Rupsje Nooitgenoeg* herinner ik me nog vaag en natuurlijk *Nijntje* van Dick Bruna. *Pluk van de Petteflet* las ik al zelf,

denk ik. Annie M.G Schmidt heb ik sowieso veel gelezen. Haar boeken roepen direct een vrolijk gevoel op. En de illustraties van Fiep Westendorp zullen me altijd blijven. Vooral Jip en Janneke. Wat grappig is – tot een jaar geleden dacht ik dat ze donker waren, net als ik. Het was echt een openbaring dat ze niet per se zo zijn.'

Je bent een vellezer, maar lees je ook alles uit?

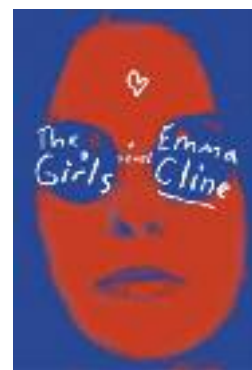
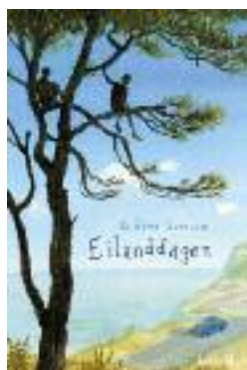
'Als ik aan een boek begin, wil ik het echt een kans geven. Zeker als het positief besproken is. Dan ben ik benieuwd naar waar dat enthousiasme op is gebaseerd. Als het verhaal maar spannend genoeg is, beland ik meestal wel aan het einde. Zelfs als ik de personages onsympathiek vind, zoals bij *Goede dochter*, de nieuwste Karin Slaughter. Heel soms haak ik wel eens af. Zo heb ik *The Circle* in eerste instantie weggelegd. Het duurde te lang voordat ik een band met de hoofdpersonen had. En ik had op dat moment niet zo'n zin in het verontrustende karakter van het verhaal. Maar goed, ik heb het recent dus een herkansing gegeven en het alsnog in een keer uitgelezen.'

Maar nu een titel die je echt hebt weggelegd...

'Ja – dat is *Dit zijn de namen* van Tommy Wieringa, gekregen van mijn vriendje destijds. Iedereen vond en vindt dat fāntastisch, dus voelde ik me verplicht het te lezen. Toch pakte het mij niet. Onlangs heb ik het weer ter hand genomen, maar voor een tweede keer weggelegd: het staat me tegen dat Wieringa het woord "neger" nogal vaak gebruikt. Vijf jaar geleden had ik daar vast gewoon overheen gelezen. Maar nu merk ik, onder meer door de maatschappelijke ontwikkelingen, dat het mij belemmert verder te gaan. Ik verwijt Wieringa niets, maar heb wel besloten, dit boek is niet voor mij.'

Tot slot: heb je een ultieme leestip?

'O ja, zeker: *The Girls* van Emma Cline moet iedereen lezen. Ze schrijft mooi maar ook vlot, zodat je direct in het verhaal zit. Ze neemt je helemaal mee in de gedachtegang van haar jonge, vrouwelijke hoofdpersoon die naar onafhankelijkheid en vrijheid verlangt. Het tijdsbeeld van de jaren zestig overtuigt. En die broeierige sfeer en gruwelijke moordpartij... als ik dan toch een beslissend boek moet kiezen: *The Girls*.'...

'AAN UITLEGGEN DOE IK NIET'

EEN KIJKJE IN HET ATELIER VAN MILJA PRAAGMAN – Milja Praagman won deze zomer een Zilveren Penseel met *Omdat ik je zo graag zie*. Haar prentenboeken zijn verfrissend, kleurrijk en toegankelijk en maken belangrijke thema's op een haast terloopse manier bespreekbaar.

DOOR ANNEMARIE TERHELL

Milja Praagman woont in het hart van het Brabantse Boxtel in een voormalige burgemeesterswoning. In haar werkkamer staat het Zilveren Penseel te glimmen op de boekenkast. Ze kan het nog steeds niet geloven. Ongelukkig genoeg was ze niet bij de prijsuitreiking. 'Mijn zoon had iets gedaan met een naald en een voet. We zouden even naar de huisarts, maar dat werd een ziekenhuisbezoek en zelfs een operatie. De batterij van mijn telefoon was bijna leeg, ik kon niet eens bellen. In Amsterdam vroeg iedereen zich af: waar is Milja, ze zou toch komen?'

Warm bad

Het idee voor *Omdat ik je zo graag zie* ontstond in New York, waar ze eens een zomer met haar gezin doorbracht. 'Mijn man was werkzaam als *artist in residence* en wij gingen mee. We woonden in Brooklyn, in zo'n *brownstone townhouse* dat we van een oude dame hadden gehoord. New York was een warm bad. Ik vond iedereen even lief en aardig. Dat je met alle nationaliteiten van de wereld bij elkaar in een miljoenenstad bent en dat je er mag zijn wie je bent. Zo bijzonder.' Terug thuis stapte Praagman met haar ervaring naar Marita Vermeulen, haar uitgeefster bij De Eenhoorn. Die moedigde haar aan om er een boek over te maken en bracht haar tegelijk op een ander idee. Haar dochter klaagde altijd dat ze de kinderwagen terugbracht met poep aan de wielen. Volgens haar keek Vermeulen tijdens het wandelen alleen naar haar kleinkind en lette ze niet op de straat. Zo ontstond het prentenboek waarin een meisje en haar oma samen op ontdekkingsreis naar de stad gaan. De beslissing om een gekleurd meisje in de hoofdrol te plaatsen had onverwacht grote gevolgen. 'Voorheen tekende ik heel gemakkelijk een klas vol witte kinderen, maar daar kan ik nu niet meer naar terug.' Inmiddels beseft ze dat haar kleurrijke personages een broodnodige toevoeging zijn aan het prentenboekenaanbod. 'Een lezer schreef mij: wat een verademing dat er eens een prentenboek is waarin diversiteit geen issue is!' Het tekent de onnadrukkelijkheid waarmee Praagman haar thema's weet te verpakken. Dit jaar oogstte ze succes met haar tekeningen bij *Het lammetje dat een varken is* van Pim Lammers, een ontwapenend verhaal dat gender en identiteit bij kleuters bespreekbaar maakt. Bij de presentatie zat de theaterzaal van de Openbare Bibliotheek Amsterdam bomvol.

Experiment

Aan uitleggen doet ze niet, maar dat is niet altijd gemakkelijk, zegt ze. 'Bij *Het lammetje dat een varken is* voelde ik veel druk om het goed te doen. Het gaat erom dat je mag zijn wie je bent, dat gevoel wilde ik goed overbrengen. Dat het niet lachwekkend is als het lammetje door de modder rolt als een varken.' Het schaapje wordt in bescherming genomen door de boer, die het liefdevol optilt voor een doktersbezoek – en daar prompt verliefd wordt op de dierenarts. Een mooi onderwerp voor een volgend boek, dat ze binnenkort gaat tekenen. Intussen maakte ze samen met haar man Leopold van de Ven *Zien met je ogen dicht*, over het verlangen naar dingen die zijn verdwenen. Hij schilderde de decors, zij vulde die in met personages. Een spannend beeldexperiment. Praagman: 'Ik zou best tevreden willen zijn met wat ik doe, maar als ik het gevoel krijg dat ik steeds hetzelfde maak, ga ik mij vervelen. Daarom blijf ik steeds nieuwe dingen proberen.' ●●●

Uit: *Omdat ik je zo graag zie*

Uit: *Zien met je ogen dicht*

Milja Praagman (Amsterdam, 1971) groeide op in een dijkwoning in Den Dungen en was op de middelbare school zo druk met tekenen dat opletten in de klas niet echt lukte. Op haar zeventiende stopte ze met de havo en had ze verschillende baantjes voor ze oud genoeg was om te beginnen met de opleiding Grafisch Ontwerpen op de AKVSt.Joost in Breda. Na de academie vestigde ze zich met een startstipendium als zelfstandig ontwerper/illustrator. Via opdrachtgevers als *Okki*, *Bobo* en *Sesamstraat* specialiseerde ze zich als illustrator voor kinderen. In 2005 debuteerde ze met *Meneer Po* bij Lannoo, het verhaal van een konijn met een po op zijn hoofd. *Nog 100 nachtjes slapen* (Leopold, 2011) werd verkozen tot Prentenboek van het Jaar 2013. Dit jaar won Praagman een Zilveren Penseel met *Omdat ik je zo graag zie* (De Eenhoorn, 2016). Daarmee maakt zij kans op het Gouden Penseel dat op 20 september wordt uitgereikt.

CURSUSSEN MOTIVEREND LEZEN – Lezen helpt niet alleen om technische vaardigheden te ontwikkelen, maar is ook een waardevolle bron van creatief denken en persoonlijkheidsontwikkeling. Vanuit die visie werkten Martijn Hensgens en Floor van Renssen beiden aan een opleidingsprogramma voor respectievelijk het basisonderwijs en het vmbo-mbo, dat leerkrachten en docenten opleidt om met boeken aan de slag te gaan. Hensgens: ‘Mijn streven is om het vak terug te geven aan de leerkracht.’

DOOR ANNEMARIE TERHELL

HET GEBRUIK VAN BOEKEN MEESTER

Martijn Hensgens

‘Meer vakmanschap is meer autonomie’ is een van de slogans van Martijn Hensgens, senior-adviseur en interim-directeur in het primair onderwijs. Met zijn bedrijf Vol van Leren motiveert hij leerkrachten om buiten de

kaders te denken – zij het op volstrekt didactisch verantwoorde wijze en met gebruik van inzichten uit de wetenschap, zegt hij er snel achteraan. Maar de lesmethode loslaten, dat kan zo nu en dan geen kwaad. ‘Methodes hebben de ambitie compleet te zijn en bieden een schijnzekerheid. Je hoeft de veiligheid niet te zoeken in een methode die alles voor je heeft uitgeschreven. Ik geloof sterk in autonomie. Als je als leerkracht veel weet van materialen en didaktiek, dan verdient je daarmee je recht op autonoom handelen. Dan word je een vakman of vakvrouw die voor de klas eigen beslissingen kan nemen. De winst is dat het beroep aantrekkelijker wordt, omdat je het vak teruggeeft aan de leerkracht.’

Vol van Lezen

De opleiding Vol van Lezen, die Hensgens samen met Jos Walta in samenwerking met Stichting Lezen heeft ontwikkeld, past naadloos in die visie. Vol van Lezen is een vervolg op Open Boek, een cursus die opleidt tot leescoördinator. Wie Vol van Lezen afrondt mag zich ‘meester in de jeugdliteratuur’ noemen en beschikt over voldoende vaardigheden om het boek een structurele plek in de klas te geven. Dat heeft effect op de hele school. Hensgens: ‘We gaan voor het idee van de olievlek. We willen cursisten het goede voorbeeld laten geven

op het gebied van leesbevordering en hopen dat ze collega’s motiveren om hetzelfde te doen.’

Woordfabriek

Vol van Lezen bestaat uit tien bijeenkomsten en het schrijven van een meesterproef, waarin het jeugdboek wordt benaderd vanuit veel verschillende invalshoeken. Hensgens: ‘Het doel is dat de cursist na afloop in staat is om boeken breed in te zetten. Daartoe lopen we met iedereen het eigen curriculum na. We kijken welke boeken je zou kunnen gebruiken bij technisch lezen, bij begrijpend lezen, maar ook bij vakken zoals wereldoriëntatie, kunst en 21ste-eeuwse vaardigheden. We kiezen daarbij bewust voor boeken die wat meer gelaagd zijn. Die niet alleen aanzetten tot zelf lezen, maar ook tot meer nadenken – helemaal volgens het gedachtegoed van Aidan Chambers. *Het land van de grote woordfabriek* is een goed voorbeeld. Het is een prentenboek dat taal als onderwerp bespreekt en aanzet tot vragen als: wat als woorden ineens kostbaar zijn? Welke woorden heb je echt nodig om te kunnen overleven?’

Momenteel wordt Vol van Lezen gegeven in Haarlem en Eindhoven. Begin 2018 starten er nieuwe groepen. Hensgens: ‘We zijn nu bezig om de cursus landelijk uit te zetten richting pabo’s, via het paboplatform van Stichting Lezen, met een train-de-trainers-traject. Ik verwacht dat in de tweede helft van het volgende schooljaar de eerste studenten kunnen gaan starten.’ ●●● lezen.nl

Aanmelden voor de cursus Vol van Lezen kan via volvanleren.nl

Uit: *Het land van de grote woordfabriek*,
Agnès de Lestrade & Valeria Docampo (ill.) (De Eenhoorn)

Floor van Renssen

Veel vmbo-scholen onderkennen het belang van lees- en literatuuronderwijs, maar in de praktijk is er weinig tijd voor, merkt docent en lerarenopleider Floor van Renssen. Te vaak is literatuur de sluitpost van het vak Nederlands. Om toch verandering mogelijk te maken, ontwikkelde zij in samenwerking

met Stichting Lezen een nascholingscursus voor docenten in het vmbo en mbo. Van Renssen: 'We hebben onze inzichten vertaald naar een aanpak waarin docenten zich kunnen specialiseren in (jeugd)literatuur en meer diverse werkvormen, zodat ze gemotiveerd op school aan de slag kunnen gaan.'

Weinig boeken

Het leesonderwijs is op veel vmbo-scholen een ondergeschoven kindje, merkt Van Renssen. 'Vaak is het boekenaanbod verouderd, niet up-to-date, of zelfs helemaal afwezig. Er is weinig tot geen contact met de bibliotheek. De focus ligt op grammatica en spelling en soms worden de lessen literatuur in het lesboek gewoon overgeslagen. Wordt er al gelezen, dan meestal met een standaard boekverslag als verplichte afsluiting – een werkvorm die voor vmbo-leerlingen weinig motiverend is.' Als docent kan het lastig zijn om vanuit die status quo literatuur weer op de kaart te zetten. Van Renssen: 'Wij laten cursisten zien: je kunt ook klein beginnen en van daaruit iets op gang brengen. Ons doel is dat docenten zich er niet bij neerleggen dat er niets gebeurt.'

Inspireren, motiveren en handvatten bieden om met literatuur aan de slag te gaan – dat is ook het doel van de post-hbo-cursus *Motiverend leesonderwijs in vmbo en mbo* aan Hogeschool Windesheim. Initiatiefnemer Floor van Renssen: 'We proberen het gevoel weg te nemen dat docenten denken: het heeft toch geen zin, want onze leerlingen houden helemaal niet van lezen.'

Reinaert de game

De cursus bestaat uit vijf bijeenkomsten waarin deelnemers les krijgen van specialisten op het gebied van leesmotivatie en didaktiek. 'We voeren bijvoorbeeld boekgesprekken met elkaar volgens de methode Chambers en geven deelnemers de opdracht om dat ook in de klas te doen. Daarnaast is er aandacht voor verschillende werkvormen, waaronder digitale toepassingen. Door vmbo-leerlingen te laten vloggen over een boek of een game te laten spelen kun je ze weer enthousiasmeren voor lezen.' De game die Windesheim heeft ontwikkeld rondom *Reinaert de vos* is een mooi voorbeeld. 'Reinaert de vos klinkt misschien hoog gegrepen, maar uiteindelijk is het natuurlijk een heel begrijpelijk dierenverhaal over een sluwe vos die iedereen om de tuin leidt. Dat spreekt enorm aan. In de game zijn er na het lezen beslismomenten waarin de lezer kan kiezen wat *Reinaert* gaat doen. Zo krijgen leerlingen het idee dat ze het verhaalverloop zelf sturen.'

Toekomst

Het komend najaar wordt de cursus opnieuw aangeboden in Zwolle, daarna wordt hij beschikbaar gesteld aan andere hogescholen. Van Renssen: 'Het is zo ontzettend belangrijk dat vmbo- en mbo-leerlingen blijven lezen en we hopen dat deze cursus daaraan gaat bijdragen. Dat docenten gemotiveerd raken en zien waar kansen liggen. Het afgelopen jaar was een groep cursisten zo enthousiast dat ze het plan hebben opgevat om binnen hun school het vak Nederlands helemaal in te vullen rondom fictie, zowel spreek- en schrijfvaardigheid, grammatica als spelling. Dat is toch fantastisch?' ●●● [Lezen](#)

Inschrijven voor deze cursus kan via windesheim.nl/werk-en-studie/opleidingen-en-cursussen/educatie/taal-en-vvto-tto/motiverend-leesonderwijs-in-vmbo-en-mbo/

UIT EEN SCHRIJVERSLEVEN

Koos Meinderts

Als niemand kijkt dan kan ik alles
Dan ben ik de grote held
Speel ik de sterren van de hemel
Ben ik de beste van het veld.

Mijn verstand zit in mijn voeten
En als het moet ook in mijn kop
Die bal gaat in de kruising
Met een omhaal of een lob.

Ik ben beter dan Ronaldo
Als een Klaas-Jan Huntelaar
Die is met mij vergeleken
Een onbeholpen stuntelaar.

Vraag niet naar bewijzen
Waar mijn talent uit blijkt
Maar geloof me, ik kan alles
Zolang er niemand kijkt.

Dus wat sta je nou te kijken
Als je kijkt dan gaat het mis
Dan ben ik een amateurtje
En dat is het ergste wat er is.

Koos Meinderts

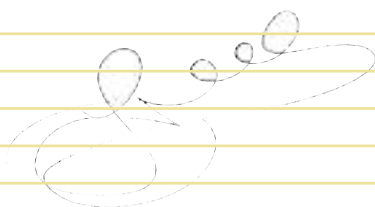
Natuurlijk was ik veel liever beroepsvoetballer geworden. Wie wil er nu als achtjarig jongetje schrijver worden? Ik niet. Ik droomde ervan om later als ik groot was bij Real Madrid te voetballen. Talent genoeg: ik kon de bal meer dan honderd keer hooghouden, had een mooie schaar in huis en een venijnig schot in de benen. Er was maar één obstakel op mijn weg naar Europese roem: mijn naam. Koos Meinderts, dat was toch geen naam voor een toekomstige sterspeler van Real Madrid. Die hadden klinkende namen als Ferenc Puskás, Paco Gento en Alfredo Di Stéfano. Voetballers met zo'n naam hoefden maar naar de bal te kijken of hij zat er al in.

Ik dacht de oplossing voor dit probleem in de taal te vinden, de letters van mijn naam stonden in de verkeerde volgorde en schreef op een blaadje de naam waarmee ik als profvoetballer in Spanje beroemd ging worden: Sook Stredniem. Een uiterst teleurstellend resultaat. Stredniem klonk als de naam van een Russische astronaut op weg naar de maan en zo ver wilde ik niet.

Er was trouwens nog een obstakel. Ik had al vanaf mijn zesde jaar een bril, en voetballers met een bril had je niet, op Joop van Daele na, maar die was van Feyenoord.

Met een bril op kun je heel goed schrijver worden en de basis voor mijn latere schrijverschap heb ik gelegd bij mijn oude voetbalclub, RKSv GDA in Loosduinen. Op vijftienjarige leeftijd meldde ik mij aan bij de hoofdredacteur van *Ons Clubblad*. Of ik de wedstrijdverslagen van het eerste elftal mocht schrijven. Het mocht en al gauw schreef ik bijna heel het clubblad vol. Ik verzon nieuwe rubrieken als *Dichter bij de bal*, een rubriek met voetbalgedichten van bekende dichters als Willem Wilmink (over Johan Crujff) Cees Buddingh' (over DFC) en zo af en toe een vers van mezelf.

Ik voetbal nog steeds, in Utrecht bij Sporting 70. Ouwelullenvoetbal, op een half veld. De jongens weten dat ik schrijf en toen *Naar het noorden* bekroond werd met een Zilveren Griffel werd ik omstandig gefeliciteerd. Maar ik hoefde geen kapsones te krijgen. Toen ik even later een bal hoog over het doel schoot, de sloot in, kreeg ik in plat Uteregs te horen: 'Je ken dan wel een prijs hebben gewonnen, gozert, maar foeballe ken je nog steeds niet.' Nee, ik kan nog steeds niet voetballen, alleen in mijn gedichten.

Koos Meinderts (Den Haag, 1953) besloot te stoppen met zijn studie pedagogiek om te gaan schrijven. In 1983 debuteerde hij met het jeugdboek *Mooi meegenomen*. Samen met Harrie Jekkers schreef hij liedteksten voor Klein Orkest en cabaretprogramma's. In 1991 kreeg hij samen met Harrie Jekkers de Annie M.G. Schmidt-prijs voor het beste Nederlandse Kleinkunstlied: 'Terug bij af'. Meinderts schreef zo'n vijftig kinderboeken en is ook dichter en scenarist. In opdracht van Hofplein Rotterdam bewerkte hij onder meer *De club van lelijke kinderen* en *De snoepwinkel van Zevensloten* tot musical. Dit jaar won Meinderts een Zilveren Penseel met *Naar het noorden*, een verhaal over de hongerwinter.